PISMO INFORMACYJNO-KULTURALNE WSCHODNIEJ BIAŁOSTOCCZYZNY

Czasopis

STYCZEŃ 1995 | ROK VI NR 1 (48) | CENA 50 gr (5000 zł)

PRAWOSŁAWIE JEST WOLNOŚCIĄ

str. 10–11

CZASOPIS
PISMO INFORMACYJNO-KULTURALNE WSCHODNIEJ BIAŁOSTOCCZYZNY
UKAZUJE SIĘ CO MIESIĄC
15-001 Białystok, ul. Suraska 1, skr. poczt. 262, tel. 211-05

Wydawca:
Stowarzyszenie Dziennikarzy Białoruskich w Białymstoku

REDAKTOR NACZELNY
JERZY CHMIELEWSKI

Zespół redakcyjny
Wiesław Choruży, Sławomir Iwaniuk, Jerzy Kalina (sekretarz redakcji), Dorota Sulżyk

Stali współpracownicy
Piotr Bajko, Doroteusz Fionik, Andrzej Gawryluk, Helena Głogowska, Mikołaj Hajduk, Sokrat Janowicz, Michał Kondratiuk, Oleg Łatyszonek, Mirosława Łuksza, Antoni Mironowicz, Jan Mordań, Sławomir Nazaruk

Kompozycja typograficzna i skład
Jerzy Chmielewski

Druk
"Offset-Print", ul. Zwycięstwa 26B, Białystok

Prenumerata
Odpowiednio do liczby jednorazowo zamawianych egzemplarzy i okresu prenumeraty należy wpłacić wielokrotność 1 zł na rachunek:
Stowarzyszenie Dziennikarzy Białoruskich
PBK I/O Białystok 370406-6262-132
Nr indeksu: 355035
ISSN 1230-1876

Redakcja zastrzega sobie prawo do skrótów, zmian tytułów i redagowania nadesłanych tekstów.
Za treść ogłoszeń nie odpowiadamy.

Pismo dofinansowane przez Ministerstwo Kultury i Sztuki Rzeczypospolitej Polskiej i Fundację Stefana Batorego w Warszawie.
Numer zamknięto dn. 1994.12.28.

OPINIE

POGLĄDY

Людзі, якія размаўляюць на беларускай мове, не могуць рабіць нічога, як толькі размаўляць на беларускай мове. Таму, што па беларуску нельга выказаць нешта вялікае. Беларуская мова — бедная мова. У свеце існуе толькі дзве вялікія мовы — гэта расейская і ангельская.

Прэзідэнт Аляксандр Лукашэнка, 1 снежня 1994 г. на нечарговай сесіі Гомельскага гарадскога савета.

Самае слушнае і разумнае на сённяшні дзень было б тое, каб Беларуская праваслаўная царква стала сапраўды аўтакефальнай, а нашае каталіцкае духавенства мела стасункі з Рымам, а не з духавенствам суседняй дзяржавы.

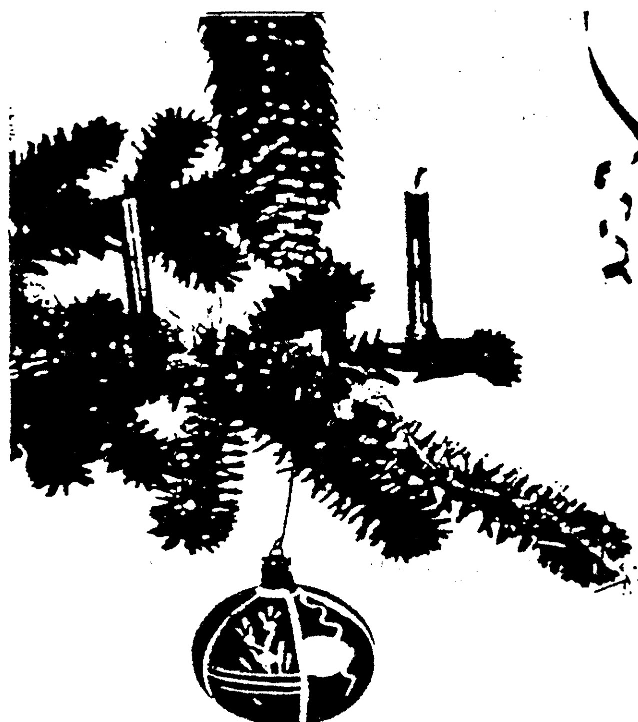
„Літаратура і мастацтва", 2 снежня 1994 г.

Пасля паездкі ў Польшчу Старшыня Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь М. Грыб паладзіў прэс-канферэнцыю. Мечыслаў Іванавіч расказаў аб сустрэчах і перамовах, праведзеных нашай дэлегацыяй у суседняй краіне, падсумаваў аповяд словамі: „Навошта шукаць сяброў далёка за акіянам, лепей прыглядзецца да сваіх суседзяў". (...) Гаворачы аб становішчы беларусаў у Польшчы і палякаў у Беларусі, спадар Грыб зазначыў, што тут, маўляў, праблемы няма. Што ж, пэўна, праўда. Прынамсі адносна беларусаў у Польшчы. Праблемы сапраўды няма, бо і беларусаў там, бадай, таксама ўжо няма. Куды дзеліся? Асіміляваліся? Апалячыліся?

„Літаратура і мастацтва", 2 снежня 1994 г.

Szacuje się, że w chwili zakończenia ostatniej wojny chłopi stanowili ok. 70 proc. mieszkańców Polski w jej nowych granicach (niektórzy twierdzą, że więcej). Stąd oczywisty wniosek, że istotna większość obecnych Polaków tak czy inaczej w pierwszym, drugim lub trzecim pokoleniu, z chłopów się wywodzi. A jak wykazały badania amerykańskie, dziedzictwo kulturowe utrzymuje się do szóstej generacji.

"Sycyna", 4 grudnia 1994 r.

З КАЛЯДОЮ ДЫ НОВЫМ 1995 ГОДАМ!

РЭДАКЦЫЯ

Ларыса ГЕНІЮШ

НОВЫ ГОД

Новы год ідзе крокам бадзёрым
крокам звонкім, як сам, маладым,
надзеі ўзорныя,
гоіць крыўдаў і ранаў сляды.

Ідзе стуль, дзе ў завеяных хатах
нас чакае сям'я за сталом,
каб з загубленым сынам ці братам
падзяліцца сямейным цяплом.

Ідзе стуль, вецер дзе ў лазінах
па-за гурбамі снегу заціх;
на гасцінцах, дзе скрып палазіны
замірае ў далях лясных. (...)

Хай нясе ўспаміны аб сёлах,
што ў белай задуме ляжаць.
Прывітайма ж яго мы вясёла,
каб ніводзін не смеў сумаваць! (...)

WYPOWIEDZI

Polityka wobec mniejszości narodowych przez lata nie była najmocniejszą stroną polskiej administracji. Ale po roku 1989 zdumiewająco szybko udało się ją "wyprostować". Rząd Mazowieckiego — a za nim Bieleckiego i Suchockiej — potrafiły rozładować napięcia w stosunkach z żyjącymi w Polsce Ukraińcami czy Niemcami, ponieważ występowały w roli opiekunów mniejszości narodowych.

Kazimierz Dejmek powoli tę politykę zaczął zmieniać. Ministerstwo Kultury i Sztuki najpierw ograniczyło wydatki na subwencjonowanie mniejszości narodowych, a posunięcia personalne spowodowały dymisje ludzi fachowych, zaangażowanych i mających zaufanie wśród polskich Ukraińców czy polskich Niemców.

"Polityka", 10 grudzień 1994 г.

Калі б расейская мова была такой, на якой размаўляе А. Лукашэнка, на сьвеце была б толькі адна вялікая мова — ангельская.

„Свабода", 13—19 снежня 1994 г.

Jak spędzają Święta Bożego Narodzenia Polacy? Wybrana losowo grupa 100 osób odpowiedziała: jedzą (33 osoby), piją (23), śpią (17), ogladają telewizję (8), odwiedzają się (8), wyjeżdżaja w góry (8), modlą się (0).

Teleturniej "Familiada", 26 grudnia 1994 г.

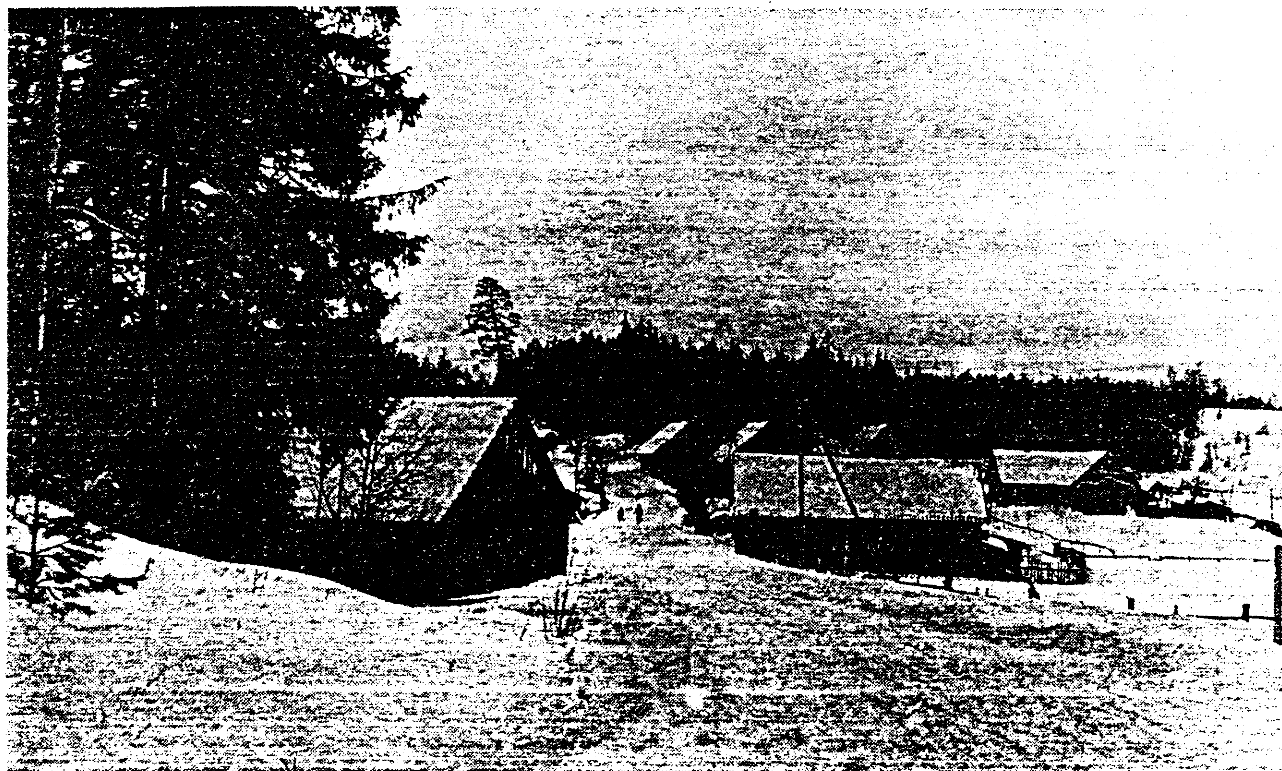
Беларускіх журналістаў (на Беласточчыне — рэд.) *я ведаю досыць добра, як мне здаецца. Амаль ад сарака гадоў. Не было і няма ніякіх фактаў пацьвярджаючых іх чыста адмоўныя, зласлівыя і неасэнсаваныя адносіны, або дзеянні супраць людзей іншай нацыі, толькі таму, што яны іншыя. І ўкраінцаў таксама. У гэтым сэнсе беларускае журналісцкае ды літаратурнае асяроддзе ня ёсьць канфліктагеннае, як пан сказаў. Яно, нічога сьвядома ці несьвядома не падагравае. Гэта ж не ў нацыянальным характары беларусаў. А пан зусім безпадставна атаясамлівае ўкраінцаў з „падляшскімі ўкраінцамі". Кожная нацыя мае неад'емнае права на клеймаванне сваіх здраднікаў — бесхрыбетнікаў.*

Ян Чыквін у размове з рэдактарам „Над Бугом і Нарвою" Юрым Трачуком, „Голас Часу", Лёндан, студзень—люты 1995 г.

SPIS TREŚCI

Na fot. na I-ej str. okł. J.E. arcybiskup SAWA, prawosławny ordynariusz diecezji białostocko-gdańskiej w cerkwi pw. św. Jana Teologa w Supraślu.
Fot. Archiwum

СТУДЗЕНЬ

...гадоў таму

950 — 1044 г. — заснаванне Навaградка (Навагрудка) сынам княгіні Рагнеды і князя Уладзіміра, вялікім князем Яраславам Мудрым пасля разгрому і падняволення ім літоўскіх плямёнаў.

210 — 1785 г. — нар. Каспар Бароўскі (пам. у 1854 г.), жывапісец, вучань Ф. Смуглевіча, з 1813 г. жыў і працаваў у Беластоку, карціны: „Гарадская харчэўня", „Цыганы".

195 — 31.1.1800 г. — пам. Міхал Казімеж Агінскі (нар. у 1730 г.), гетман вялікі літоўскі, заснавальнік капэлы, тэатра, балета, музыкальнай школы ў Слоніме, аўтар опер „Зменены філосаф", „Елісейскія палі", песень, вершаў.

105 — 1890 г. — нар. Пётр Мятла (расстраляны ў катоўнях Народнага камітэта ўнутраных спраў, больш вядомага як НКВД, 28.8.1936 г.), настаўнік, культурна-асветны дзеяч, палітык, пасол польскага сейма, адзін са стваральнікаў БСР Грамады, вязень турмы ў Вронках (Польшча), публіцыст, пісьменнік, прамоўца, выступаў на мітынгах на Беласточчыне.

— **1890 г. — нар. на Беласточчыне Іван Дарашкевіч (загінуў на фронце 24.2.1943 г.), паэт, асветны дзеяч.**

95 — 18.1.1900 г. — нар. Віктар Баркоўскі, выдатны мовазнавец, прыяцель і зяць заснавальніка беларусазнаўства Яўфіма Карскага, даследчык яго дзейнасці, рэдактар і выдавец ягоных прац.

90 — 3.1.1905 г. — нар. Уладзімір Хадыка (замучаны ў засценках НКВД 1.7.1940 г.), паэт, друкаваўся з 1926 г., настаўнік, зборнікі лірыкі.

— 16.1.1905 г. — нар. Алесь Пальчэўскі (пам. 26.4.1979 г.), пісьменнік, вязень лагераў НКУС і ссыльны (1931-1935), друкаваўся з 1926 г., зборнікі апавяданняў і аповесцяў, шматлікія творы для дзяцей.

80 — 9.1.1915 г. — нар. Валянцін Зуб (пам. 11.8.1980 г.), пісьменнік, друкаваўся з 1938 г., апавяданні, п'есы „Сябры", „Сапернікі", лібрэта аперэты „Тыдзень вечнага кахання".

75 — 14.1.1920 г. — нар. Мікола Аўрамчык, паэт, друкуецца з 1937 г., выдаў многа зборнікаў лірыкі.

70 — 4-10.1.1925 г. адбыўся І Усебеларускі з'езд настаўнікаў з удзелам Я. Коласа і іншых стваральнікаў беларускай асветы, навукі і культуры.

60 — 12.1.1935 г. — нар. Раіса Красоўская, артыстка балета, ролі: Марта і Цыганка ў „Святло і цені" і „Пасля балю" Г. Вагнера, балетмайстар ансамбля „Чараўніцы".

СЕЙБІТ

Належаў да невялічкай грамадкі беларускіх адраджэнцаў, разбуджанае праз „Нашу долю" і „Нашу Ніву" клічам Я. Купалы, Я. Коласа, Цёткі, М. Багдановіча, што падняліся сеяць зярняты нацыянальнай свядомасці на нашым удзірванелым беластоцкім беларускім палетку.

Нарадзіўся ІВАН ДАРАШКЕВІЧ (літаратурныя псеўданімы Д. Янук, Д-іч Янук) у 1890 г. у сярэднезаможнай сялянскай сям'і ў вёсцы Меляшкі, што каля Гарадка. Вучыўся ў роднай вёсцы і ў суседнім Гарадку, а пасля накіраваўся ў царкоўна-настаўніцкае вучылішча ў Ялоўку. У 1909 г. з дыпломам настаўніка народных школ пачаў нялёгкі шлях асветніка ў Семяноўцы (гм. Міхалова), адкуль, відаць, і накіраваў у рэдакцыю „Нашай Нівы" свой верш „Вецер свішча, вецер вые...", падпісаўшы яго псеўдонімам Янук Д. Але да гэтага часу ён ужо выпрабаваў сваё пяро, чаму доказ пазначаны подпісам „Гарадок, 1909" верш:

Божа, Божа! Дай нам сілу,
Дай нам моц, дай розум нам!
Дай нам свет, навуку мілу,
Палажы канец слязам.

У ім і сфармуляваў праграму ўсяго свайго жыцця і творчасці. Настаўнічаў па розных вёсках тадышняй Гарадзеншчыны, збіраў беларускія народныя песні і дасылаў іх вядомаму знаўцу і выдаўцу беларускіх мелодый Антону Грыневічу, шэраг з іх потым трапіла ў ягоныя спеўнікі. І, вядома, пісаў вершы і празаічныя імпрэсіі. І Сусветная вайна загнала яго ў падафіцэрскую (прапаршчыкаў) школу, а потым на фронт. Пасля вайны, недзе каля 1920 г., ён вярнуўся ў родныя Меляшкі, але як убачыў тое беспрасветнае гора і галечу, у якой апынуліся беларусы, што вярнуліся з „бежанства" на свае голыя папялішчы, ды праследванні іх адміністрацыяй, вярнуўся зноў у Расею.

Іван Дарашкевіч загінуў 24 лютага 1943 года, вызваляючы расейскую вёску Фяцішчава на Арлоўшчыне.

Тэкст і фота Міколы ГАЙДУКА

Białystok

• 6 grudnia w sali konferencyjnej Urzędu Wojewódzkiego wiceminister kultury i sztuki Michał Jagiełło spotkał się z przedstawicielami mniejszości narodowych z regionu białostockiego. Białorusini byli reprezentowani najliczniej i nas dotyczyła większość wystąpień. Dyskusja była zdominowana problemami finansowania imprez kulturalnych i przedsięwzięć wydawniczych w roku 1995, ale ostateczna wysokość dotacji nie została podana (nie jest znana do dziś). M. Jagiełło podkreślił, że Ministerstwo Kultury i Sztuki będzie wspomagać tylko jedno czasopismo danej mniejszości — w naszym przypadku tygodnik "Niwę", inne (ale nie nowe) — o ile znajdą się dodatkowe środki. W drodze wyjątku jeszcze z budżetu ubiegłorocznego przyznano 75 milionów złotych dla "Przeglądu Prawosławnego" na — jak wyraził się pan minister — tę część pisma wyznaniowego, która dotyczy kultury mniejszości narodowych.

• 21 grudnia Rada Programowa Tygodnika "Niwa" wybrała nowego przewodniczącego. Została nim Barbara Piekarska z Białegostoku, z zawodu lekarz medycyny, znana wcześniej ze swej aktywnej działalności w Białoruskim Zrzeszeniu Studentów.

• Zarząd Główny BTSK jest dłużny Radzie Miasta ok. 600 mln zł czynszu za lokal wynajmowany przy ul. Warszawskiej 11. Wniosek ZG BTSK o anulowanie długu, złożony do Komisji Kultury, został załatwiony odmownie. Zarząd Miasta nie podjął jeszcze ostatecznej decyzji, jednak jednym z bardziej prawdopodobnych rozwiązań może być eksmisja.

• 23 grudnia odbyło się zebranie Rady Organizacji Białoruskich (General Ansamble Związku Białoruskiego w Rzeczpospolitej Polskiej). Przedstawiciele Białoruskiego Zrzeszenia Studentów, Białoruskiego Zjednoczenia Demokratycznego, Rady Programowej Tygodnika "Niwa", Białoruskiego Towarzystwa Historycznego i Stowarzyszenia Dziennikarzy Białoruskich omówili obecną kondycję swoich organizacji, stan społeczno-ekonomiczny mniejszości białoruskiej w Polsce oraz główne kierunki pracy w 1995 r. Szersza dyskusja na ten temat odbędzie się 4 lutego, podczas zjazdu ZB w RP.

• Do Prokuratury Rejonowej w Białymstoku wróciły akta śledztwa przeciwko Siergiejowi Plewie, posłowi SLD i prezesowi SM "Słoneczny Stok". Departament Prokuratury Ministerstwa Sprawiedliwości uznał, że zgromadzone w śledztwie dowody nie dają podstaw do skierowania do sądu aktu oskarżenia i wniosek o pozbawienie posła Plewy immunitetu jest bezprzedmiotowy.

• Rada Miasta podjęła uchwałę o przystąpieniu do organizacji podmiejskiego lotniska na Krywlanach. Budowa lotniska dla lotnictwa osobowego i towarowego rozpocznie się prawdopodobnie latem br.

• W 1995 roku zostanie utworzony Ośrodek Telewizji Publicznej w Białymstoku. W fazie opracowań jest już odpowiedni harmonogram prac. Na ten cel z budżetu TVP zostanie przeznaczonych około 150 mld starych zł. Zgodnie z zaleceniami Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, lokalna telewizja w Białymstoku ma dać zagwarantowane umowami międzynarodowymi prawo do własnych audycji telewizyjnych mniejszościom narodowym zamieszkującym północno-wschodnią Polskę. W tej sprawie list intencyjny do kompetentnych instytucji wystosował Związek Białoruski w RP, a Stowarzyszenie Dziennikarzy Białoruskich zadeklarowało chęć koordynacji prac mających na celu utworzenie Redakcji Białoruskiej Telewizji Białystok.

Bielsk Podlaski

• 15 grudnia na sesji Rady Miasta radni odwołali dotychczasowego sekretarza miasta Irenę Krasowską i skarbnika Mikołaja Demianiuka. Obsada tych stanowisk, zgodnie z zapisami w programie wyborczym Koalicji Bielskiej, nastąpi na drodze otwartego konkursu. Radni uchwalili również

Puszcza bez Białorusinów?

Puszcza Białowieska jest dziś ostatnim w Europie nizinnym lasem o cechach pierwotnych. O jej wielowiekowej nienaruszalności świadczy też to, iż "od zawsze" na leśnych obrzeżach mieszkają wciąż ci sami ludzie — z dziada-pradziada prawosławni, posługujący się dialektami białoruskimi. Ta swoista symbioza może wkrótce się zakończyć. Ostatnie decyzje polityczne oraz dążenia ekologów odnośnie przyszłości Puszczy dają wprawdzie nadzieję, że naturalne środowisko przetrwa tu w nienaruszonym stanie, ale byt wielu ludzi zostanie zagrożony do tego stopnia, że zmusi to ich do migracji. Zwolennicy utworzenia olbrzymiego rezerwatu powołują się na bezcenność przyrodniczą tej części Polski i konieczność ochrony jej przed zagładą.

Obecnie pod ochroną znajduje się niecałe 10 proc. polskiej części Puszczy Białowieskiej (Białowieski Park Narodowy). Na pozostałym obszarze prowadzona jest działalność gospodarcza nakierowana na pozyskiwanie drewna i zysk ekonomiczny. Aktualnie wycinane są najwartościowsze z punktu widzenia ekonomicznego i przyrodniczego stare drzewostany, jak i pojedyncze drzewa. Ostatnie naturalne fragmenty znikają w alarmującym tempie.

Z drugiej strony ta działalność daje pracę tysiącom osób. W Białowieży, Hajnówce i innych okolicznych gminach istnieją duże fabryki, zakłady i setki małych warsztatów przerabiających drewno. Fragmenty Puszczy Białowieskiej w postaci parkietów, mozaiki, boazerii i wszelakich mebli znajdują się już w większości mieszkań w Bielsku Podlaskim, Białymstoku i innych miastach Polski i świata. Rozszerzenie granic Białowieskiego Parku Narodowego będzie oznaczać zakaz pozyskiwania drewna, czyli likwidację większości firm tartacznych, przeróbki drewna, stolarskich itp. Utworzenie w ich miejsce zakładów innej branży raczej nie będzie możliwe, gdyż rezerwat stanie się strefą chronioną dziesiątki kilometrów od obecnych granic Parku. Tereny wokół Puszczy wyludnią się zatem zupełnie. Bez Białorusinów Puszcza Białowieska rzeczywiście w pełni stanie się — jak widzi to Rada Ekologiczna przy Prezydencie Rzeczpospolitej Polskiej — "narodowym skarbem i równie ważnym składnikiem narodowego dziedzictwa i tożsamości narodowej, jak Wawel i Jasna Góra".

Jerzy CHMIELEWSKI

nowe stawki podatku od nieruchomości w 1995 r. (17 gr za mkw. powierzchni budynków mieszkalnych i 6 zł 40 gr za mkw. powierzchni budynków przeznaczonych na prowadzenie działalności gospodarczej) oraz zdecydowali o likwidacji żłobka miejskiego i utworzeniu grupy żłobkowej wraz z przedszkolem.

● Odbyło się Forum Przedsiębiorczości miasta Bielsk Podlaski. Głównym punktem spotkania było powołanie Centrum Obsługi Przedsiębiorczości i działającej przy nim Rady Konsultacyjnej, której przewodniczącym został Lech Żukowski. Organizatorami Forum byli: Fundacja na rzecz Rozwoju Lokalnego, burmistrz miasta, wójt gminy oraz Stowarzyszenie Prywatnych Przedsiębiorców. Głównym celem Centrum jest pełnienie funkcji usługowych w stosunku do osób prawnych i fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w nim skupionych.

● Rada Miejska w Bielsku Podlaskim przyjęła plan ogólnego zagospodarowania miasta. Założenia do planu zostały opracowane w Wojewódzkim Biurze Planowania Przestrzennego w Białymstoku. Dokument traktuje m. in. o możliwościach i ramach rozwoju demograficznego miasta, jego racjonalnym i funkcjonalnym rozwoju przestrzennym oraz o zakresie ochrony i kształtowania środowiska naturalnego.

● Ruch Trzeźwości im. Św. Maksymiliana zorganizował akcję zbierania podpisów pod petycją, skierowaną do Rady Miejskiej, przeciw tworzeniu nowych punktów sprzedaży alkoholu. Podpisy złożyło 3200 osób.

Andryjanki

● 22 grudnia w okolicy Andryjanek na siedmioosobową grupę Rosjan jadącą autokarem do Białegostoku napadli zamaskowani rozbójnicy. W trakcie wyprzedzania autokaru rekieterzy jadący fordem strzelili w kierunku kierowcy. Ten nie stracił jednak zimnej krwi i zaczął spychać autokarem samochód napastników do rowu. Udało mu się. Po przejechaniu kilku kilometrów spotkał patrol policji drogowej, któremu zrelacjonował całe zdarzenie. W wyniku podjętej przez policjantów natychmiastowej akcji zatrzymano sześciu rekieterów z forda i ich wspólników z jadącego za nimi BMW. Był to pierwszy w Polsce przypadek staranowania samochodu rekieterów przez rosyjski autokar.

Minister M. Jagiełło w czasie spotkania w Białymstoku mówił przede wszystkim o braku pieniędzy

Fot. I. Wysocki

Gródek

● 4 grudnia w lokalu Gródeckiego Ośrodka Kultury odbył się II Kongres Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Gródeckiej, na którym okazjonalne referaty wygłosili naukowcy z Białegostoku. Dr Józef Maroszek przedstawił historię zamku Chodkiewiczów w Gródku w końcu XV w. i w XVI w., dr Włodzimierz Jarmolik omówił podróże monarchów i drogi dyplomatyczne w zachodniej części Wielkiego Księstwa Litewskiego w XV w. i na początku XVI w. Informację o wstępnych wynikach badań archeologicznych na Górze Zamkowej w Gródku w 1994 r. przedstawiły mgr Barbara Czarnecka i mgr Halina Karwowska. Po każdym z wystąpień wśród słuchaczy (pełna sala) następowała ożywiona dyskusja.

● 17 grudnia na sesji Rady Gminy radni podjęli decyzję o wydzieleniu z budżetu środków na wydawanie dwumiesięcznika “Wiadomości Gródeckie”.

● W celu zahamowania zaśmiecania okolicznych lasów odpadami gospodarskimi, w 15 wsiach zostaną wkrótce ustawione specjalne kontenery. Docelowo ma to dotyczyć wszystkich sołectw.

Pomóżmy Marylce!

Zwracamy się z prośbą o pomoc finansową na przeprowadzenie operacji przeszczepu szpiku kostnego Marii Bazyluk-Sośniuk, zamieszkałej w Bielsku Podlaskim.

Maria Bazyluk-Sośniuk ma 35 lat i jest matką czwórki dzieci w wieku: 12 lat, bliźnięta po 4 lata oraz 3 lata. Od 10 lat pracuje w Szkole Podstawowej Nr 3 w Bielsku Podlaskim. W opinii kolegów i przełożonych jest osobą zawsze przychylną i gotową nieść pomoc potrzebującym. Wobec faktu, że rodzina nie jest w stanie ponieść kosztów operacji (ok. 500 mln złotych), w Szkole Podstawowej Nr 3 w Bielsku Podlaskim zawiązała się Fundacja Pomocy Marylce (numer konta: **490410-954-132 BRR Rolbank SA O/Bielsk Podlaski**).

Każda wpłata przyczyni się do uratowania życia i zapewnienia szczęśliwego dzieciństwa dzieciom.

Fundacja Pomocy Marylce

Michałowo

● Powstało Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Michałowskiej. Jego przewodniczącym został Leszek Nos. W planach pracy Towarzystwa w najbliższym czasie jest m. in. wydanie “Monografii ziemi michałowskiej” oraz organizacja muzeum regionalnego.

Uśmiech pana wicewojewody

Podczas spotkania wiceministra kultury i sztuki Michała Jagiełły ze środowiskami mniejszości narodowych w województwie białostockim zwróciła moją uwagę postawa gospodarza spotkania, wicewojewody Grzegorza Rykowskiego (PSL). Wicewojewoda, podbudowany stwierdzeniem ministra, że administracja rządowa województwa białostockiego "wie na jakim terenie się znajduje" (chodziło o sytuację etniczno-wyznaniową) i należycie z tym problemem sobie radzi, spokojnie, z niedwuznacznym uśmieszkiem, przyglądał się przedstawieniu.

Wymknęło się jednak wiceojcowi regionu kilka powiedzonek nie licujących bynajmiej z powagą urzędu przezeń piastowanego, a i potocznie pojmowaną kulturą osobistą. I tak, na pytanie Eugeniusza Czykwina, czy nie byłoby możliwe odpracowanie w szkołach sobót przed świętami prawosławnymi, analogicznie jak soboty po Dniu Niepodległości odpracowanej przez szkoły, bo tak zarządził kurator, mgr Grzegorz Rykowski przypomniał zgromadzonym na sali autochtonom — nie-Polakom, że Dzień Niepodległości, w odróżnieniu od świąt prawosławnych (notabene, według oficjalnych statystyk obchodzonych przez 340 tys. mieszkańców województwa białostockiego, patrz: "Rocznik statystyczny województwa białostockiego 1994", Białystok 1994, s. 169) jest świętem nas wszystkich i raczej nie należy go porównywać ze świętami lokalnymi. Podobnie, zapytany o środki, jakie przeznacza budżet województwa na wspomaganie kultury białoruskiej, Grzegorz Rykowski raczył stwierdzić, że wzorem lat ubiegłych będą one raczej niewielkie, "15 lub 100 milionów złotych sporadycznie". Zagłębiać się w istotę problemu dostojny gospodarz najwyraźniej nie miał chęci.

Próbując zrozumieć niedwuznacznie aroganckie zachowanie mgr Grzegorza Rykowskiego przypomniałem sobie inny incydent, związany z wizytą w czerwcu 1992 r. w Białymstoku byłego przewodniczącego Rady Najwyższej Białorusi Stanisława Szuszkiewicza. Wówczas to po spotkaniu wysokiego gościa z Białorusinami z Białostocczyzny, w miejscowym brukowcu "Kurier Podlaski" ukazała się sensacyjna informacja, podpisana przez gwiazdę białostockiej żurnalistyki H. Wawrzyńskiego, jakoby podli Białorusini domagali się m. in. od "swego prezydenta" przyłączenia ich ojcowizny do zagranicznej macierzy ("KP", 29.06.1992). W odpowiedzi Białoruskie Zjednoczenie Demokratyczne zwróciło się do ówczesnego wojewody białostockiego o pozwanie redakcji "KP" do sądu za "obrażanie jego gości i współobywateli". Skończyło się tym, że wojewoda nie wystąpił z powództwem przeciwko "KP", ponieważ "ustalenie stopnia naruszalności godności obywateli Rzeczpospolitej Polskiej w odniesieniu do ich wypowiedzi w języku białoruskim, nie leży w kompetencji polskiej administracji". Odpowiedź "w imieniu Pana Wojewody" podpisał (zapewne też wymyślił i napisał) wówczas jeszcze dyrektor Wydziału Spraw Obywatelskich UW w Białymstoku, mgr Grzegorz Rykowski.

Sprawa rzekomego dążenia do secesji Białostocczyzny zakończyła się pokornymi przeprosinami autora notatki, który przyznał się, że języka białoruskiego to on nie zna i być może dlatego relacja ze spotkania była nieprawdziwa.

A mgr Grzegorz Rykowski, cóż, języka białoruskiego również nie zna, ale trudno tego przecież wymagać od urzędnika państwowego na wysokim stanowisku, który w imieniu demokratycznie wybranego rządu Rzeczpospolitej administruje województwem, w którym posługuje się nim 1/3 mieszkańców. Być może pochwała ministra Jagiełły skierowana do wicewojewody miała jednak sens. Administracja wojewódzka w Białymstoku doskonale sobie zdaje sprawę ze złożoności problematyki narodowościowej i wyznaniowej i właśnie dlatego jej stanowisko w tej sprawie jest nacechowane arogancją i brakiem choćby najmniejszej próby rozwiązywania problemów szczegółowych. Ostatecznie przecież minister wie co mówi.

J. KALINA

KRAJ

Gdańsk

● 28 listopada Telewizja Regionalna Gdańsk nadała pierwszą audycję o mniejszościach narodowych z cyklu "Mozaika narodowości". W polu zainteresowania autorów programu, realizowanego z inicjatywy red. Katarzyny Sędek, znajdują się przede wszystkim mieszkający w Polsce Białorusini, Niemcy, Romowie i Ukraińcy.

Hrubieszów

● 2-4 grudnia odbyło się spotkanie ekologiczne w ramach programu "Czysty Bug", przeznaczonego dla uczniów szkół rolniczych z dorzecza Bugu: województw zamojskiego, chełmskiego, bialskopodlaskiego, siedleckiego, białostockiego, łomżyńskiego i ostrołęckiego

Warszawa

● 4 grudnia ukazał się pierwszy numer dwutygodnika kulturalnego "Sycyna", współfinansowanego przez Ministerstwo Kultury i Sztuki. Program pisma, według jego redaktorów, jest zawarty w wyborze tytułu — nazwy rodzinnej wsi polskiego poety doby renesansu Jana Kochanowskiego. "Sycyna" ma więc opisywać życie kulturalne i twórczość literacką prowincji oraz mieszkańców miast, doceniających swoje związki ze wsią. Redaktorem naczelnym pisma jest Wiesław Myśliwski — autor głośnej powieści "Kamień na kamieniu" (o przemianach polskiej wsi powojennej). Jedną z kolumn gazety poświęcono przedrukom z prasy lokalnej. Miło nam donieść, że wśród trzech zaprezentowanych tytułów znalazł się także "Czasopis".

● 15 grudnia w siedzibie Instytutu na rzecz Demokracji w Europie Wschodniej (IDEE) odbyło się spotkanie przedstawicieli wybranych pism nagrodzonych w III Konkursie Prasy Lokalnej z fundatorami nagród. Interesowali się oni dotychczasowym

KRAJ

wykorzystaniem w redakcjach otrzymanego sprzętu komputerowego. W spotkaniu uczestniczyli między innymi nasi koledzy z Rady Diecezjalnej Młodzieży — wydawcy "Fosu", "Listu Informacyjnego BMP" i "Wiadomości Bractwa" (wszystkie pisma w konkursie uzyskały nagrodę III stopnia).

● 21 grudnia, rozpatrując sejmową ustawę o spisie powszechnym, Senat nie przyjął proponowanych przez komisję poprawek dotyczących rozszerzenia ankiety o pytanie o narodowość i wyznanie.

● Centralna Dyrekcja Okręgowa Kolei Państwowych podjęła decyzję o zlikwidowaniu 12 kursów pociągów w naszym regionie. Kursowanie kilku z nich zostanie ograniczone. Od 2 stycznia na linii Siedlce-Cisówka przez Hajnówkę zostaną zlikwidowane następujące połączenia pociągów:

- Siedlce — Hajnówka, odjazd o godz. 4.38,
- Hajnówka — Cisówka, odjazd o godz. 11.02 i 13.37,
- Cisówka — Hajnówka, odjazd o godz. 11.58 i 14.33,
- Hajnówka — Siedlce, odjazd o godz. 19.40.

Zlikwidowany zostanie również kurs pociągu na linii Białystok — Zubki Białostockie, odjeżdżającego o godz. 9.50. Nie będą również jeździć pociągi odjeżdżające z Zubek o godz. 12.55 i 15.25. Ponadto pociąg z Warszawy do Hajnówki, odjeżdżający z Siedlec o godz. 17.58, będzie kursował tylko w dni robocze, zaś pociąg z Hajnówki do Siedlec o godz. 5.08 będzie kursował w dni robocze, a nie świąteczne, jak dotychczas.

Jako przyczynę powyższych odwołań i ograniczeń CDOKP podaje nierentowność linii.

● Ogłoszono wyniki ogólnopolskiej akcji "Gazety Wyborczej" "Rodzić po ludzku". Pierwszą nagrodę otrzymał szpital ZOZ w Sokółce. W woj. białostockim docenione zostały również: Wojewódzki Szpital Zespolony, który otrzymał cztery gwiazdki za stworzenie możliwości porodu wspólnego, przebywania matki z dzieckiem, umożliwienie odwiedzin i zalecanie szkoły rodzenia oraz Państwowy Szpital Kliniczny za miłą i przyjazną atmosferę.

● Od dwóch lat w Wojskowej Akademii Technicznej jest prowadzony lektorat języka białoruskiego. Zajęcia są prowadzone na pierwszym i drugim roku studiów pieć godzin w tygodniu w czterech grupach po 15 osób.

● Senat RP przeznaczył w 1995 r. 145 mld zł na pomoc Polonii na całym świecie (w 1994 r. — 69 mld). Budżet Biura do spraw Mniejszości Narodowych w Ministerstwie Kultury i Sztuki, jedynej agendy polskiego rządu zajmującej się finansowaniem sfery kultury wszystkich mniejszości narodowych w Polsce, zamknie się sumą 14,5 mld zł.

● Ponad trzydzieści osób z woj. białostockiego było odznaczonych złotymi i srebrnymi medalami "Za zasługi dla obronności kraju". Wśród odznaczonych znaleźli się rodzice żołnierzy, m. in. Luba Pawluczuk z Lach (6 synów odbyło zasadniczą służbę wojskową) oraz Maria i Teodor Karpiuk (5 synów).

REPUBLIKA BIAŁORUŚ

Mińsk

● Władze miasta podjęły uchwałę o obowiązku publikowania w języku białoruskim oficjalnych tekstów i ogłoszeń, plakatów, reklam, a także etykiet na towarach i instrukcji ich obsługi. Niespełnienie tego obowiązku będzie karane.

● Sąd Konstytucyjny RB rozpatrzył pozew o sprawdzenie zgodności z Konstytucją rozporządzenia prezydenta A. Łukaszenki w sprawie zmian w organizacji organów samorządowych. Sąd postanowił, że zniesienie organów samorządowych jest sprzeczne z Konstytucją, gdyż ogranicza obywatelom prawo do uczestnictwa w rządzeniu państwem. Jednocześnie Sąd uznał za zgodne z prawem organizowanie przez prezydenta własnej administracji terenowej. W efekcie, prezydent zachował prawo nominowania przewodniczących komitetów obwodowych, którzy będą z kolei nominować przewodniczących komitetów miejskich i rejonowych. Prezydent A. Łukaszenko wyraził zadowolenie z takiej decyzji Sądu.

● 20 grudnia ub. r. deputowany Białoruskiego Frontu Narodowego Siarhiej Antonczyk podczas wystąpienia w Radzie Najwyższej oskarżył część bliskich współpracowników prezydenta A. Łukaszenki o korupcję. Zdaniem Antonczyka, obecny premier Michaił Czyhir wydawał fikcyjne kredyty w czasie, gdy był prezesem Banku Rolno-Przemysłowego oraz miał związki z mafią, która w 1993 r. zamordowała w Mińsku znanego białoruskiego biznesmena. Szef kancelarii prezydenta Iwan Titienkow był rzekomo zamieszany w nielegalne transakcje handlowe przeprowadzane pod szyldem Funduszu Dobroczynnego "Spuścizna Czarnobyla". Zarzuty zostały również sformułowane pod adresem ministra obrony Anatolija Kostenko oraz szefa prezydenckiej administracji Leonida Sinicyna. Po zakończeniu przemówienia, w toku dyskusji, do dymisji podali się Sinicyn i Titienkow, a Kostenko — do czasu wyjaśnienia sprawy — poprosił o zawieszenie go w obowiązkach służbowych. Prezydent zażądał, aby prokuratura "odebrała" Antonczykowi wszystkie zebrane przez niego materiały, które dotyczą rzekomego finansowania jego kampanii wyborczej przez Titienkowa. Oświadczył również, że jeśli potwierdzi się choć najmniejszy ślad zarzutów Antonczyka, sam poda się do dymisji. Parlament zdecydował, że prokuratura, KGB i MSW do 1 lutego mają obowiązek sprawdzenia faktów podanych przez Antonczyka. 22 grudnia cześć gazet centralnych ukazała się z niezadrukowanymi pierwszymi stronami. Prezydent zdecydował, że do chwili wyjaśnienia sprawy przemówienie Antonczyka nie może być podane do publicznej wiadomości.

● 25 grudnia wzrosły czynsze mieszkaniowe (700 proc.), opłaty za centralne ogrzewanie (600 proc.), ceny energii elektrycznej i gazu (150 proc.). Wcześniej, 7 grudnia, zdrożały podstawowe artykuły spożywcze — nabiał (50 proc.), mięso (wieprzowe 30 proc., wołowina 20 proc.) i chleb (30 proc.).

• Studio filmowe "Biełaruśfilm" przystąpiło do realizacji serialu telewizyjnego "Przeklęty przytulny dom", będącego ekranizacją biografii Tadeusza Kościuszki.

• Rada Ministrów podjęła uchwałę o wybudowaniu w Mińsku w 1995 r. pomnika Franciszka Skoryny. Pomnik ma stanąć na głównej ulicy miasta, również jego imienia.

• Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju przeznaczył dla Białorusi 30 mln dol. na rozwój średniego i małego biznesu. Skorzystać z kredytu mogą firmy zatrudniające do 500 pracowników. Kredyt w wysokości od 50 tys. do 2 mln dol. jest oprocentowany 15 proc. w skali rocznej.

• W grudniu wszedł w obieg dwudziestotysięczny banknot białoruskiego rubla. W 1995 r. Bank Narodowy RB zakłada wprowadzenie kilku wyższych nominałów.

• Napisanie pracy doktorskiej kosztuje 5 000 dol. Zlecenia przyjmują profesorowie, których miesięczne uposażenie na uczelni wynosi 30 dol.

Mozyrz

• Pomnik 697 mieszkańców rejonu mozyrskiego, ofiar represji stalinowskich rozstrzelanych w latach 30., wzniesiono na miejscu ich pochówku.

Słonim

• Zakłady "Awtoremont" przygotowują się do produkcji samochodu ciężarowego "Szczara" o nośności 1,5 tony.

Witebsk

• Planowany na 26 listopada ub. r. Zjazd Białoruskich Nacjonalistów organizowany przez Stowarzyszenie "Prawy Rewanż" nie doszedł do skutku. Milicja nie wpuściła uczestników do sali obrad, w której rzekomo była bomba. Organizatorzy Zjazdu zostali dotkliwie pobici przez milicjantów, a następnie skazano ich na kary pozbawienia wolności od 3 do 15 dni.

***

• Białoruskie ciężarówki "Biełaz" mają szansę trafić na rynek USA i Ameryki Południowej. Jedynym warunkiem stawianym przez amerykańskiego kontrahenta jest zamiana rosyjskiego silnika na amerykański. Pertraktacje w tej sprawie trwają już dwa lata.

• W kolejce po mieszkanie czeka w Białorusi 700 tys. rodzin. Ponad 10 tys. emerytów otrzymuje świadczenia socjalne mniejsze niż minimalna płaca w gospodarce uspołecznionej. 750 tys. żyje za mniej niż 25 tys. rubli (3 dol.) miesięcznie, a co trzeci mieszkaniec Białorusi jest na granicy ubóstwa.

• Miesięczne wydobycie ropy naftowej wynosi 1 mln ton. Dostawy tego surowca z Rosji wynoszą 8,1 mln ton.

• Białoruś może uzyskać ok. 20 mln ton paliwa umownego z niekonwencjonalnych źródeł energii: wiatru, słońca, siły rzek. Jest to połowa eksportowanej energii, głównie z Rosji.

• W Białorusi jest zarejestrowanych 1 538 przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego i 553 zagraniczne. 68 białoruskich podmiotów gospodarczych prowadzi produkcję przemysłową poza granicami republiki: 12 w Polsce, 8 w Libanie, po 5 w Austrii, Bułgarii i na Węgrzech.

• W 1995 r. w konflikt z prawem na terytorium Białorusi weszło ok. 1 400 obywateli polskich. Część z nich odbywa kary pozbawienia wolności w Białorusi.

• Gwałtownie wzrosła liczba tzw. "nowych Białorusinów". Są to w większości młodzi ludzie, którzy w ostatnich latach zarobili duże pieniądze na nie zawsze zgodnych z prawem transakcjach handlowych. Część swego majątku wywożą za granicę, przede wszystkim na zakup posiadłości w Hiszpanii i na Cyprze.

Czemu właśnie Chatyń?

Kto popełnił zbrodnię w białoruskiej wsi?

Paryska "Kultura" w jednym z ostatnich numerów zamieszcza wypowiedzi kilku rosyjskich dysydentów. Mówią między innymi o tym, jakim przykładem była dla nich "Solidarność", z jaką uwagą przyglądali się w Rosji procesom zachodzącym nad Wisłą. Aleksander Ogorodnikow, mający zaliczonych od 1978 r. kilka kolejnych wyroków w najcięższych łagrach sowieckich, obecnie przewodniczący Rosyjskiego Związku Chrześcijańsko-Demokratycznego i wydawca gazety "Wiestnik Christianskoj Demokratii", nawiązując do sprawy katyńskiej, wspominał:

Trafiłem też na jeszcze jeden ślad. Nikt o tym nie wie... Nie jestem pewien, czy mówić o tym... To też dotyczy Katynia. Opowiadał mi pewien niemiecki policjant, z którym siedziałem... Opowiedział o pewnej akcji NKWD, która miała odwrócić uwagę od Katynia. O pewnej masowej zbrodni...

Nazywał się Cios, Rosjanin z Północnego Kaukazu, imienia zapomniałem. Trafił do niewoli niemieckiej, potem służył w policji w jakimś małym miasteczku na Białorusi. W 1943 r. był świadkiem następującego zdarzenia. Pewnego dnia na jego posterunek przybiegła roztrzęsiona kobieta i krzyczy: "Coście narobili?! Dlaczegoście rozstrzelali ludzi?!.." Niemcy zdziwili się, bo nie przeprowadzali żadnej akcji w tym rejonie. Szybko wysłali tam grupę operacyjną i złapali siedmiu enkawudzistów, którzy nie zdążyli nawet zdjąć niemieckich mundurów. Potem ich osądzono i powieszono. Prawie miesiąc wisieli na placu targowym z informacją o przestępstwie, o tym, co zrobili. A co zrobili? Wszyscy znają to miejsce — wieś Chatyń. Trzeba pamiętać, że na Zachodzie Chatyń i Katyń to brzmi i pisze się podobnie. Tak więc w tej niczym specjalnie nie odznaczającej się wiosce pewnego dnia pojawił się oddział żołnierzy w czarnych gestapowskich mundurach. Zabili wszystkich, spalili. Ta kobieta ocalała przypadkiem, bo była gdzieś w lesie, zbierała jagody.

Więc specjalnie wybrano Chatyń, żeby potem postawić tam pomnik i kiedy jakiś dociekliwy przyjezdny zażyczy sobie zobaczyć Katyń, zawieźć go tam, a nie na miejsce egzekucji polskich oficerów.

Chatyń do dziś jest celem wycieczek. W miejscu tym urządzono swoisty cmentarz wszystkich zniszczonych podczas ostatniej wojny wsi białoruskich. Panteon narodowej żałoby stanął w miejscu cynicznej sowieckiej zbrodni. Przewodnicy wycieczek klepią wyuczony tekst po staremu: wioskę spalili Niemcy...

"Głos znad Niemna", 14-20 listopada 1994 r.

ŚWIAT

Węgry

● 5 grudnia podczas narady KBWE w Budapeszcie prezydent Republiki Białoruś Aleksander Łukaszenko podpisał memorandum gwarancji bezpieczeństwa dla Białorusi, Kazachstanu i Ukrainy. Gwarantami będą: Rosja, USA i Wielka Brytania. Na konferencji prasowej A. Łukaszenko podkreślił priorytetowy kierunek rozwoju stosunków białorusko-rosyjskich we współpracy międzynarodowej oraz dał wyraz zaniepokojeniu planami rozszerzenia NATO na wschód do zachodnich granic Republiki Białoruś.

Finlandia

● 8 grudnia w Tampere podczas wielkiego koncertu wręczono Nagrodę Europy, przyznawaną osobom walczącym z nietolerancją. Uroczystość była ściśle związana z Dniem Walki z Rasizmem, Ksenofobią i Nietolerancją, który na całym świecie obchodzony jest 10 grudnia. Tego dnia, jak co roku, zebrała się w Strasburgu Rada Europy, by dyskutować o tych problemach. O Nagrodę Europy ubiegało się kilkanaście krajów od Słowenii po Rosję i każdy uczestnik zgłosił własny projekt. Większość z nich zwracała szczególną uwagę na rasizm, rozumiany jako każdy przejaw szkodliwego działania wobec mniejszości narodowych. Polskim kandydatem był ksiądz Arkadiusz Nowak, który zgłosił projekt dotyczący problemu chorych na AIDS. W głosowaniu projekt ten zyskał znaczne poparcie, między innymi ze strony Rosji. Nagrodę Europy (75 tys. ECU) przyznano Wielkiej Brytanii.

Rosja

● Międzynarodowa Rada Ormian przyznała nagrody im. Fridtjöf Nansena, Norwega, który występował przeciwko eksterminacji Ormian w 1915 r. Nagrody przyznawano w dziedzinie literatury, kultury i nauki. Wśród 20 laureatów znaleźli się białoruscy pisarze: Wasil Bykau, Ryhor Baradulin i Wasil Jakawienka.

Z ŻYCIA CERKWI

Białystok

● Ukazał się pierwszy numer kwartalnika Ordynariatu Prawosławnego w Wojsku Polskim "Polski Żołnierz Prawosławny". Opublikowano w nim materiały o działalności ordynariatu od chwili reaktywowania po dzień dzisiejszy, jego statut oraz reportaże z uroczystości cerkiewno-wojskowych. W pierwszym numerze ze słowem pasterskim oraz życzeniami z okazji Świąt Bożego Narodzenia i Nowego Roku do prawosławnych żołnierzy zwrócił się ordynariusz J.E. Abp Sawa. Pismo — bogato ilustrowane, z kolorową okładką — przygotowuje do druku i drukuje wydawnictwo "Orthdruk".

Warszawa

● Fundusz Kościelny przyznał dotację w wysokości 290 milionów złotych na wykonanie instalacji sygnalizacyjno-alarmowych oraz innych zabezpieczeń przeciwwłamaniowych w cerkwiach województwa białostockiego. Pieniądze otrzymają następujące cerkwie: pw. św. Jana Chrzciciela w Nowej Woli (30 mln), pw. św. Mikołaja w Białowieży (30 mln), pw. Narodzenia N.M.P. w Krynkach (30 mln), pw. Narodzenia św. Jana Chrzciciela w Grzybowszczyźnie Starej (30 mln), pw. Zaśnięcia N.M.P. w Ostrowiu Północnym (30 mln), pw. św. Anny w Królowym Moście (30 mln), pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Werstoku (40 mln), pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Samogrudzie, pw. Ścięcia Głowy Św. Jana Chrzciciela w Szczytach-Dzięciołowie (40 mln).

XIII Walne Zgromadzenie Bractwa Młodzieży Prawosławnej w Polsce

XIII Zjazd Bractwa był nietypowy, gdyż składał się z dwóch spotkań w różnych terminach. Zaplanowany na 21-23 października ub.r. w ośrodku wypoczynkowym Bractwa nad rzeką Narewką w Białowieży, wprawdzie się rozpoczął, ale z przyczyn formalnych nie można było wybrać nowego Zarządu. Obrady przełożono więc na termin późniejszy; postanowiono, że nastąpi to jeszcze przed Nowym Rokiem. Tak też się stało i druga sesja odbyła się w dniach 9-11 grudnia ub.r. Miejscem spotkania tym razem była parafia Św. Ducha w Białymstoku, która aktualnie posiada najlepsze warunki do tego rodzaju narad.

Przybyło ponad 80 delegatów i kilkunastu duchownych z około 20 parafii, głównie diecezji białostocko-gdańskiej i warszawsko-bielskiej.

Zjazd rozpoczął się Liturgią celebrowaną przez arcybiskupa Sawę w asyście *duchownika* Bractwa o. Leoncjusza Tofiluka z Bielska Podlaskiego i pozostałych duchownych. Po pamiątkowym zdjęciu i śniadaniu rozpoczęła się część oficjalna. Na początku głos zabrał władyka Sawa, który podkreślił rolę Bractwa w integracji młodzieży i aktywnym jej udziale w życiu Cerkwi.

W dalszej części złożyła sprawozdanie Komisja Rewizyjna, ustępującemu Zarządowi udzielono absolutorium. Kolejnym punktem programu były sprawozdania z działalności Rad Diecezjalnych Bractwa. Następnie rozpoczęła się dyskusja.

Po *Wsienoszcznym Bdieniju* przeprowadzono wybory przewodniczącego i Zarządu. Nowym szefem Bractwa Młodzieży Prawosławnej w Polsce został Grzegorz Podlaski, zaoczny uczeń Seminarium Duchownego w Warszawie.

Nazajutrz, po Liturgii i wspólnym śniadaniu nastąpiło podsumowanie i zakończenie obrad.

Sławomir SUŁKOWICZ

Wyjaśnienie

Wracając do sprawy dotacji z Funduszu Kościelnego na ochronę zabytków cerkiewnych, pragniemy uściślić informację o wysokości środków przyznanych na odbudowę cerkwi pw. Zwiastowania N.M.P w Supraślu.

Z dokumentacji, udostępnionej nam w biurze Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Białymstoku, wynika, iż "decyzją z dnia 01.04.1994 r. na rachunek Fundacji Supraskiej Fundusz Kościelny przekazał 500 mln zł na zakup materiałów budowlanych". Ta sama decyzja mówi też o przeznaczeniu przez Fundusz dalszych 1,5 mld zł "na drodze refundacji rachunków za wykonane prace".

Jak dowiedzieliśmy się w Kurii Prawosławnej w Białymstoku, dotacja w takiej wysokości nie byłaby możliwa, gdyby inne parafie nie zrzekły się środków należnych im z Funduszu Kościelnego na rzecz odbudowy cerkwi w Supraślu. Tego uściślenia nie zawierały komunikaty Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, które jesienią pojawiły się w białostockiej prasie. Dla jasności informacji J.E. Abp Sawa wystosował do WKZ specjalny list, ale do tej pory nie nastąpiły oczekiwane wyjaśnienia.

Za nieprecyzyjne podanie informacji jeszcze raz serdecznie przepraszamy.

Redakcja

Święta w Dawidowiczach

Święta Bożego Narodzenia poprzedza post, który w okresie międzywojennym był surowo przestrzegany przez wszystkich niezależnie od wieku. Wigilia w tamtych czasach w chłopskich domach nie miała aż tak uroczystego charakteru; na ogół była uboga, a potrawy skromne. Oczywiście czas rozpoczęcia wieczerzy wyznaczała pierwsza pojawiająca się na niebie gwiazda. Do tego czasu obowiązywał zakaz spożywania czegokolwiek, dotyczył on nawet małych dzieci. Na czas kolacji wigilijnej stawiano na stole zapaloną świecę gromniczną. Ta niepowtarzalna i najbardziej rodzinna ze wszystkich wieczerzy w roku, w chłopskich domach była bardzo ciepła i serdeczna. Ten jedyny raz zapominano o kłótniach i nieporozumieniach, o które w licznych i wielopokoleniowych rodzinach tego okresu nie było trudno. Dominującymi potrawami na wigilijnym stole była kutia, przyrządzana z kaszy jęczmiennej i osładzana cukrem lub miodem z dodatkiem maku i gotowany z suszonych grzybów barszcz. Spożywano jeszcze drożdżowe racuchy smażone na lnianym oleju, gotowany z owsa kisiel, zasmażane grzyby, suszone i gotowane gruszki. Z ryb kupowano tylko solone śledzie. W niektórych domach przyrządzano jeszcze pierogi z kapustą lub grzybami. Ubieranie choinki w okresie międzywojennym w Dawidowiczach jeszcze się nie upowszechniło, nastąpiło to dopiero po drugiej wojnie światowej.

Świąteczne drzewko zastępowały wkładane za ikony gałązki jedliny. Popularny przed pierwszą wojną światową zwyczaj stawiania na wigilię w kącie pod ikonami małego snopka z kłosów zbóż, w okresie międzywojennym stał się w Dawidowiczach prawie zapomniany. Taki snopek stał przez dwa tygodnie, aż do czasu oświęcenia wody, kiedy ścinane kłosy służyły za kropidło. Na wigilijny stół kładziono siano, dbając, aby było ono pachnące i najlepszej jakości. Po wieczerzy w wigilijny wieczór nie sprzątano ze stołu, pozostawiając wszystko do następnego dnia. Być może należałoby się doszukiwać w tej tradycji pogańskiego zwyczaju karmienia dusz zmarłych. W chłopskiej obrzędowości jeszcze wiele pogańskich zwyczajów łączyło się z chrześcijańską tradycją, wzajemnie się przy tym uzupełniając.

W święta Bożego Narodzenia, pomimo często trzaskającego mrozu, na wsi było bardzo wesoło, przede wszystkim za sprawą kolędników. Kolędowanie w okresie międzywojennym było bardzo popularne, a zważywszy na dużą liczbę dzieci i młodzieży, trwało przez cały dzień. Kolędników obdarowywano najczęściej bułką, chlebem, a nawet mięsem.

Obchodzony w nocy z 13 na 14 stycznia zwyczaj zwany hohotuchą był długo oczekiwany, szczególnie przez starsze dzieci i młodzież. Był to czas płatania przeróżnych psikusów i wróżb. Do najpopularniejszych zwyczajów należało sypanie popiołem, chrustem lub wylewanie wodą zabarwioną sokiem z buraka ścieżek prowadzących do domów zakochanych. Czasem we wsi prowadziło to do nieporozumień, szczególnie gdy na jaw wychodziły romanse zamężnej kobiety czy żonatego mężczyzny. Złośliwością było pochlapanie szyb okiennych farbą, usunięcie jakiej już nawet na kilkustopniowym mrozie nie było łatwe. Dużo trudności sprawiało gospodarzowi zdjęcie z dachu brony czy odetkanie komina, a pomoc młodzież kosztowała najczęściej butelkę wódki. Nagminne było zdejmowanie furtek, dlatego starano się je dobrze zabezpieczyć, a niektórzy nawet ich pilnowali przez całą noc. Tak bawili się, prześcigając się w pomysłach, kawalerowie. Panny zbierały się w ten wieczór, aby wspólnie powróżyć na temat zamążpójścia.

W okresie karnawału bawiono się również na wsi. W Dawidowiczach organizowano tzw. kudielniki. Było to wspólne przędzenie dające okazję do towarzyskich spotkań, wspólnego śpiewania, zorganizowania potańcówki. Kobietom często towarzyszyli mężczyźni.

Maślana niedziela kończyła okres karnawału. Wtedy to w grupach organizowano po domach skromne przyjęcia zakończone wiejską potańcówką. Bawili się żonaci i młodzież. W Wielkim Poście nie było już miejsca na żadne zabawy.

Tekst jest fragmentem książki Ireny Matus pt. *Wieś Strzelce-Dawidowicze w tradycji historycznej*, która ukaże się w końcu stycznia br. nakładem Białoruskiego Towarzystwa Historycznego.

"Sylwester" po raz drugi

Gdy ukaże się ten numer, wielu z nas już zdecyduje, jak powita Nowy Rok według kalendarza juliańskiego. W chwili, kiedy piszę ten artykuł (koniec grudnia), w naszym regionie zaplanowano kilka wielkich balów, wiele imprez w restauracjach, różnych klubach i domach prywatnych. Taka forma spędzenia tej szczególnej nocy w ostatnim czasie stała się bardzo modna.

Białystok

Tradycyjnie największy wybór mają mieszkańcy Białegostoku. Jeszcze na początku lat 80. jedynie Białoruskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne organizowało takie bale. Bywały czasy, że już w grudniu wszystkie miejsca były zarezerwowane. Gdy swoją działalność rozwinęło Bractwo Młodzieży Prawosławnej, ono również zaczęło organizować imprezy noworoczne. 13 stycznia br. w "Uchwytach" przy ulicy Łąkowej spotka się około 300 osób nie tylko z tej organizacji. Już trzeci rok bal organizuje także młodzież prawosławna z parafii Wszystkich Świętych na Wygodzie. Odbywa się on w klubie Politechniki Białostockiej "Gwint". W tym roku do grona organizatorów dołączył Związek Młodzieży Wiejskiej, który 200 osób chce zgromadzić w Klubie Kolejarza przy ul. Zwycięstwa. Oczywiście o tej nocy myślą niemal wszystkie restauracje, jednak szczególnego wzięcia nie mają, gdyż za wstęp i obowiązkową konsumpcję żądają zbyt drogo (2 mln st. zł od pary). Bale organizowane przez młodzież — z własnym "koszyczkiem" — są zdecydowanie tańsze. Jednoosobowa karta wstępu kosztuje od 150 tys. st. zł ("Gwint") do 200 tys. st. zł (Klub Kolejarza). Organizatorzy zapewniają zespół muzyczny, napoje i... miły nastrój. Dla urozmaicenia wieczoru przewiduje się liczne konkursy z nagrodami.

Bielsk Podlaski

Tej nocy najbardziej swojska atmosfera w tym mieście szykuje się w Bielskim Domu Kultury, gdzie odbędzie się tradycyjny już Białoruski Bal No-

woroczny organizowany przez BTSK — Oddział w Bielsku Podlaskim. Weźmie w nim udział 100 par, a koszt wstępu wynosi 150 tys. st. zł od osoby. Organizatorzy zapewniają napoje i zespół muzyczny.

Gródek

Największą tajemnicą owiany jest bal Białoruskiego Zrzeszenia Studentów w Gródeckim Ośrodku Kultury. Studenci zamierzali zorganizować go w "Gwincie", ale spóźnili się z rezerwacją lokalu.

Warszawa

Prawdopodobnie już kolejny rok nie będzie Białoruskiego Balu Noworocznego w Pałacu Kultury i Nauki. Poprzednio organizował go warszawski oddział BTSK, który ze względu na brak lokalu obecnie zawiesił praktycznie swoją działalność.

Rys. Leon TARASEWICZ

***

Większość z nas ten szczególny wieczór spędzi w domu przy uroczystej kolacji, czasem na prywatkach u znajomych. Właśnie z myślą o takich "imprezach" Polskie Radio Białystok co roku nadaje nocną audycję pt. "Sylwester po raz drugi". W czasie jej trwania można posłuchać białoruskich piosenek i złożyć bliskim życzenia noworoczne.

Niewątpliwie współczesne powitanie Nowego Roku według kalendarza juliańskiego niewiele już ma wspólnego z tradycją. Organizatorzy balów przeważnie liczą na zysk (minimum 10 milionów). "Szczodry Wieczar", jego zwyczaje i obrzędy minęły zdaje się bezpowrotnie. Trudno dziś wyobrazić, aby młodzież uganiała się od bloku do bloku z wiadrami pełnymi popiołu i sypała ścieżki do zakochanych.

Jerzy CHMIELEWSKI

Prawosławie jest wolnością

Z Jego Ekscelencją arcybiskupem SAWĄ, ordynariuszem diecezji białostocko-gdańskiej, rozmawia Jerzy CHMIELEWSKI

Niedawno minęło 15 lat od święceń biskupich Waszej Ekscelencji. Za dwa lata podobny jubileusz będzie dotyczył pobytu Władyki w diecezji białostocko-gdańskiej jako jej ordynariusza. Jak z perspektywy tego czasu ocenia Ekscelencja obecny stan duchowy społeczności prawosławnej na Białostocczyźnie?

— Oceniam, iż w ostatnim dziesięcioleciu stan religijno-duchowy prawosławnych Białostocczyzny znacznie się rozwinął i podniósł. Dotyczy to całej diecezji, przykładem czego może być budowa licznych świątyń w Białymstoku i w innych parafiach. Każda budowa fizyczna jest wynikiem potrzeby ducha. Tylko wysoka świadomość religijna w naszych trudnych czasach może mobilizować wiernych do ewidentnych wysiłków materialnych. Za to dziękuję Bogu.

Aktualnie świadomość religijna wzrasta we wszystkich pokoleniach. Widoczne jest to na przykładzie działalności naszych bractw cerkiewnych. Aktywnie działa Bractwo św.św. Cyryla i Metodego, skupiające część naszej inteligencji. W trud swych ojców włączyła się młodzież zgrupowana w Bractwie Młodzieży Prawosławnej. Obecnie jest to najbardziej aktywna i widoczna grupa społeczna naszej Cerkwi. Bez wątpienia przyczynia się do tego także katechizacja, prowadzona niegdyś w salach parafialnych, a obecnie w szkołach. Religii prawosławnej nauczają duchowni i świeccy katecheci. W samym Białymstoku pobiera ją ponad 6 tysięcy dzieci i młodzieży. W całej diecezji religii naucza 80 katechetów.

Nauczanie religii dodatnio wpływa na podniesienie świadomości prawosławnej. Dotyczy to także dorosłych, ponieważ dzieci bardzo często pozytywnie oddziaływują na swych rodziców. Są takie przykłady, kiedy to nie ojciec z matką biorą za rękę synów i córki i prowadzą ich do cerkwi, a odwrotnie. I to cieszy.

Ostatnie kilkanaście lat to okres przemian politycznych w Polsce. Prawosławni, nie biorąc aktywnego udziału w życiu publicznym, ze względu na swoją liczebność stali się jednak elementem gry politycznej. Różne partie wciąż zabiegają o głosy prawosławnych wyborców. Które z ugrupowań najbardziej sprzyja interesom naszej Cerkwi?

— Pytanie to jest jaskrawym przykładem myślenia człowieka świeckiego "niecerkiewnego" i zapewne na jego postawienie ma wpływ otaczająca nas rzeczywistość.

Cerkiew prawosławna stoi ponad podziałami politycznymi. Jest to zgodne z jej nauką, godnością i powołaniem. Prawosławie w swej osnowie jest wolnością i nie może oddawać się na usługi różnym ugrupowaniom politycznym. Ma religijny, a nie polityczny ideał uświęcenia władzy i wprowadzenia jej do Cerkwi. Dla Cerkwi najważniejszy jest członek Mistycznego Ciała Chrystusa.

Oczywiście, prawosławni mogą uważać się za członków jakiejś partii. Mogą podzielać różne poglądy polityczne i brać udział w polityce. Jest to sprawa ich sumienia i rozsądku. Dla Cerkwi sprawą zasadniczą jest głoszenie Słowa Bożego otaczającemu nas światu. Dlatego nie mogę wyróżnić jakiegokolwiek ugrupowania, jak Pan określa, "sprzyjającego naszej Cerkwi".

Na jednym ze spotkań Rady Społeczno-Ekonomicznej Ekscelencja podkreślił, że wierni zamieszkujący Białostocczyznę są przeważnie społecznością białoruską. Tymczasem w życiu cerkiewnym daje się zauważyć nasilenie tendencji polonizacyjnych. Parafianie i duchowieństwo coraz rzadziej posługują się już miejscowymi dialektami, pojawiły się kazania w ję-

zyku polskim. Czy w ślad za tym nastąpi rezygnacja ze starego stylu i — tak jak na zachodzie Polski — Święta Bożego Narodzenia będziemy kiedyś obchodzić razem z wyznawcami Kościoła rzymskokatolickiego?

— Nie należy wyolbrzymiać tendencji polonizacyjnych w naszym życiu. Język białoruski, czy też "miejscowy" jest w sposób naturalny zachowywany w naszej społeczności cerkiewnej. Nie należy zapominać, co stale podkreślam, że to dzięki Cerkwi prawosławnej na przestrzeni wieków kultura białoruska i język przetrwały i zostały zachowane po dzień dzisiejszy. Przykładem czego jesteście Wy ze swoim "Czasopisem". Nie sposób nie wspomnieć w tym względzie, jako przykładu, klasztoru supraskiego. Jednak, jak już wyżej wspomniałem, najważniejsze dla Cerkwi jest głoszenie Słowa Bożego. Wobec tego wydaje się, że w kwestii zachowywania kultury i języka białoruskiego mogą i powinny robić więcej organizacje białoruskie, które obecnie ograniczają się do działań doraźnych. Nie mają, jak widzę, w tym względzie opracowanego planu długofalowego i — niestety — nie stanowią monolitu, co — jako biskup tego terenu — przyjmuję z bólem serca.

Nie należy, moim zdaniem, unikać w życiu naszej Cerkwi języka polskiego. Nie żyjemy w próżni, a w konkretnym miejscu i warunkach. Wszystkim nam powinno zależeć na otwarciu się, a nie hermetycznym zamknięciu. Doświadczenia codzienne uczą nas, że coraz częściej stajemy przed koniecznością niesienia świadectwa Prawosławia wobec ludzi innych wyznań. Wymaga to od nas umiejętności głoszenia swej nauki w różnych językach. Naturalnie, nie upoważnia to do zapominania języka swoich ojców.

Czas i daty świętowania określonych świąt ukształtowały się w pierwszych wiekach chrześcijaństwa. Ich podstawą i źródłem jest Św. Tradycja. Stary styl, tak jak go Pan określił, jest głęboko zakorzeniony w świadomości naszych wiernych i jest dla nich cząstką ich wiary. Dzisiaj rezygnacja ze starego stylu dokonałaby się ze szkodą dla całej Cerkwi. Osobiście nie widzę potrzeby rezygnacji z dotychczasowej praktyki Cerkwi w tym względzie.

W diecezji białostocko-gdańskiej tylko dwie parafie znajdujące się w diasporze — Gdańsk i Elbląg — obchodzą święta według nowego stylu. W samym Białymstoku jest nieliczna grupa ludzi, którzy obchodzą Święta Bożego Narodzenia 25 grudnia. Cerkiew wychodzi naprzeciw ich potrzebom, bowiem jej zadaniem jest służenie wszystkim, zgodnie z zaleceniem ap. Pawła, "aby wszystkich przyprowadzić do Chrystusa".

Jak Ekscelencja ocenia rolę, którą w zabiegach o przetrwanie tradycji i zachowanie tożsamości religijno-narodowej odgrywają organizacje białoruskie?

— W pojmowaniu Cerkwi organizacje białoruskie robią zbyt mało w tym względzie. Częściej zajmują się "pseudopolitycznymi grami" niż realną działalnością służącą zachowaniu tożsamości religijno-narodowej społeczności białoruskiej. Zbyt mało uwagi poświęcają one współdziałaniu z Cerkwią prawosławną w zakresie ochrony tradycji białoruskich. Tradycje te przecież łączą nas wszystkich i mogą być doskonałą płaszczyzną dla takiej współpracy.

W imieniu redakcji i czytelników z okazji niedawnego jubileuszu pragnę złożyć Waszej Ekscelencji życzenia dalszej wieloletniej owocnej pracy duszpasterskiej, wiele zdrowia i łaski Bożej. W związku z nadchodzącymi Świętami Bożego Narodzenia żywię przekonanie, iż Nowo Narodzony przyniesie nam wszystkim w Nowym 1995 Roku więcej zgody, poszanowania bliźnich, tak, aby nadal wspólnie umacniać odwieczną tu wiarę prawosławną.

— Dziękuję za życzenia. Nawzajem gorąco pozdrawiam czytelników "Czasopisu" ze Świętami Bożego Narodzenia i Nowym 1995 Rokiem i życzę iście prawosławnego przeżycia tajemnicy wcielenia Boga Słowa, tak by ono uświadomiło wszystkim nam wielką odpowiedzialność wobec historii za los naszej Cerkwi i narodu, błogosławieństwa Bożego naszym rodzinom, młodzieży, dzieciom; wsparcia duchowego chorym, cierpiącym, potrzebującym; pokoju wewnętrznego i zewnętrznego, zdrowia duchowego i fizycznego, abyśmy wszyscy razem w Nowym Roku mogli godnie świadczyć wiarę prawosławną wobec otaczającego nas świata.

Dziękuję za życzenia i rozmowę.

Выхадцы з Калгаснага раю

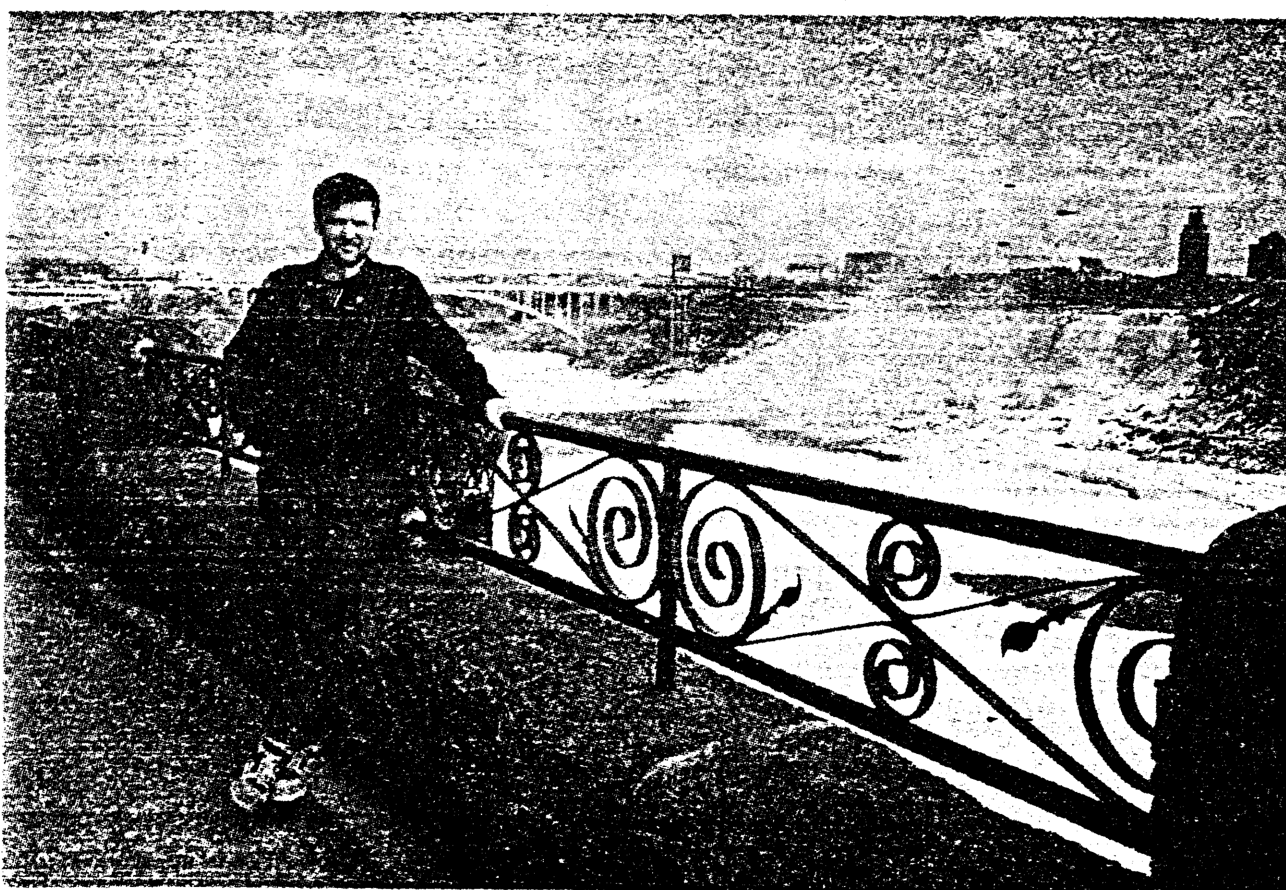
З Янам МАКСІМЮКОМ, аўтарам кніжкі пра беларускую эміграцыю, размаўляе Юры КАЛІНА.

Ці абавязкова трэба было ехаць ажно ў Амерыку, каб зрабіць выснову, што „без нацыянальнай школы няма нацыянальнай свядомасці")?*

— Разумею падтэкст гэтага пытання. Каб падтрымаць гэты тэзіс, знойдзецца аж зашмат эмпірычнага матэрыялу ў Беларусі ці хаця б на беларускамоўным арэале Беласточчыны. Рэч аднак у тым, што мая кніжка стараецца даказаць нешта больш пазітыўнае за гэтую фразу, з якой пачынаю свой аповед. А менавіта — беларуская школа, нацыянальная і формаю і зместам, будуе беларускую нацыянальную свядомасць. Каб даказаць нешта такое, трэба мець хоць адзін канкрэтны прыклад беларускай нацыянальнай школы. Дзеля гэтай якраз прычыны спатрэбіўся мне выезд у Амерыку, каб „адкапаць" такую школу, якая існавала паўвеку таму ў пасляваеннай Нямеччыне, у Бавaрыі.

На першы погляд, занятак гісторыка несумяшчальны з тваімі ранейшымі зацікаўленнямі. Ты больш вядомы асяроддзю як публіцыст ці перакладчык...

— У мяне няма амбіцыі стацца гісторыкам-навукоўцам. Без спецыяльнай гістарычнай адукацыі гэта наўрад ці магчыма. Зыходзячы аднак з прынцыпу, што гістарычныя навуковыя кніжкі чытаюць толькі самі гісторыкі, я наважыўся ўзяцца за гістарычную тэму, каб, ахвяруючы дзе-нідзе строгасцю навукова-

Ян МАКСІМЮК нарадзіўся ў 1958 г. у вёсцы Ляхі на Беласточчыне. Закончыў фізычны факультэт Варшаўскага універсітэта.

Працаваў настаўнікам у пачатковых школах, інспектарам і сакратаром у Беларускім грамадска-культурным таварыстве, журналістам у "Ніве" (1989-1993 гг.). З лістапада 1993 г. працуе ў пасольстве Злучаных Штатаў Амерыкі ў Варшаве як перакладчык ангельскай мовы.

Арганізатар Беларускага аб'яднання студэнтаў у Польшчы ("першага БАСу", 1981 г.), заснавальнік студэнцкага часопіса "Сустрэчы". Суарганізатар Беларускага дэмакратычнага аб'яднання (1990 г.), першы рэдактар палітычнага бюлетэню "Беларускія Навіны". Дзейны ўдзельнік грамадска-палітычнага і культурнага жыцця беларусаў у Польшчы.

Займаецца публіцыстыкай і перакладамі. Апублікаваў пераклад рамана "Уліс" Джэймса Джойса на беларускую мову (том 1, Беласток, 1993 г.).

На здымку: Ян Максімюк у час свае пабыўкі ў Амерыцы (1993 г.).

Фота А. ПАЛЕСКАГА

га рэжыму, зрабіць яе болей прыймальнай для шырэйшага кола чытачоў. Гэта не значыць, што кніжка ў нейкім сваім месцы абапіраецца на фантазію ці выдумку. Такога ў ёй няма. Проста, мне не заўсёды хацелася рабіць зноску і падаваць крыніцу, адкуль узяў гэтую ці іншую інфармацыю, як гэта бачым у салідных навукоўцаў. Асабіста, мяне ўсе гэткія кіламетравыя зноскі ў гістарычных кніжках даводзяць да роспачы; зноў жа я лічу, што яны могуць быць прадметам зацікаўлення адно для спецыялістаў, і то толькі па канкрэтнай вузкай дзялянцы. Астатнім чытачам яны да лямпачкі. Ёсць, зразумела, і іншыя дэталі, якія адрозніваюць маю кніжку ад навуковай працы. Але я ўпэўнены, што з пункту погляду „чытэльнасці" кніжкі — усе гэтыя адрозненні ідуць толькі ў карысны бок... У кожным разе, такі падыход да тэмы задаволіў выдаўца і спонсара кніжкі — Беларускі інстытут навукі і мастацтва ў Нью-Йорку...

Ці мог бы ты сказаць нашым чытачам колькі слоў пра Беларускі інстытут навукі і мастацтва ды Фонд імя І. Любачкі, які, як пішаш, даў табе стыпендыю на дослед тэмы?

— Гэта дзве ўстановы грамадскага жыцця беларускай эміграцыі. Інстытут, вядомы таксама пад абрэвіятурай БІНіМ, стварыўся ў Нью-Йорку ў 1951 годзе, неўзабаве пасля пераезду асноўнай хвалі пасляваенных беларускіх эмігрантаў з лагероў перамяшчэнцаў у Нямеччыне на месцы свайго сталага пасялення (у гэтым выпадку — у ЗША). БІНіМ задумоўваўся як навукова-доследная і выдавецкая ініцыятыва. У сваёй гісторыі БІНіМ правёў сотні навуковых пасяджэнняў і канферэнцый на беларусазнаўчыя тэмы, плённа дзейнічаў і дзейнічае на выдавецкай ніве. Шырэйшаму колу беларусаў на Беласточчыне БІНіМ можа быць вядомы як выдавец навуковых зборнікаў „Запісы" (з 1952 г.) ці серыі прысвечанай літаратурнай спадчыне беларускіх эміграцыйных пісьменнікаў (прыкладам, зборнікі Арсенневай, Салаўя, Кавыля). Кіруе працай БІНіМ-у прафесар доктар Вітаўт Кіпель. Акрамя яго, у падрыхтоўцы мае кніжкі да друку ўдзел ўзялі сп-рыня Зора Кіпель і сп-рыня Алла Орса-Рамана. Уся тройка — вучні Гімназіі, пра якую кніжка.

Фонд імя Івана Любачкі заснаваўся ў Нью-Йорку ў 1977 годзе, дзякуючы тастаманту выкладчыка Універсітэта Штата Індыяна, Івана Любачкі (таксама пасляваеннага эмігранта), які запісаў ашчаднасці свайго жыцця дзеля фінансавання беларускіх студэнтаў, зацікаўленых беларусазнаўчымі доследамі. Кіруе Фондам былы дзеяч Арганізацыі беларуска-амерыканскае моладзі, сёння інжынер-будаўнік Юрка Азарка. Наколькі мне вядома, дагэтуль Фонд імя Любачкі канкрэтна праводзіў сваю статутную дзейнасць у дачыненні да беларусаў Беласточчыны. Да маёй паездкі ў ЗША стыпендыяй Фонду пакарысталіся Валянцін Сельвясюк і Алег Латышонак, пасля — Мікола Ваўранюк.

Ці беластоцкія беларусы ў сувязі з гэтым маюць нейкае свае lobby сярод амерыканскай эміграцыі?

— Пра нешта такое я не чуў. Рэч тут, відаць, у кантактах, якія доўгі час былі для эміграцыі больш зручныя і лёгкія з Беласточчынай, як з Беларуссю. Гэткі стан ужо закончыўся. Другая прычына, магчыма, у сферы нашай нацыянальнай псіхалогіі. Беласточчына і краявідам, і сваімі людзьмі бліжэй да таго, што эміграцыя памятае як Беларусь да выгнання. Беласточчыну не закрануў 50-гадовы пасляваенны перыяд саветызацыі. Прытым, большасць эміграцыі з Заходняй Беларусі. А мы, як бы не было, таксама заходнікі...

Тут варта будзе запытацца, як эмігранты ставіліся да твайго

доследу, калі ты з імі сустракаўся?

— Станоўча ва ўсіх адносінах. Першая справа, якая абумоўлівае беларускі нацыянальны характар, гэта, вядома ж, гасціннасць. Амерыканская эміграцыя захавала гэту нацыянальную рысу і перадала яе сваім дзецям, пра што я неаднаразова меў нагоду пераканацца. Другая справа, гэта аўтарытэт установы і людзей, якія непасрэдна арганізоўвалі і падтрымоўвалі мой дослед. Факт, што ў маім доследзе зацікаўлены БІНіМ, і аб ім клапоцяцца непасрэдна сужонства Кіпелі і Ала Орса-Рамана, запэўніў мне ўсеагульную дапамогу і супрацоўніцтва з боку эміграцыі. Іншая справа, што кніжка пра школу, якой кіраваў доктар Аляксандар Орса, мела шанц больш за ўсе іншыя тэмы сустрэцца з прыхільнасцю эміграцыі. Проста, гэты чалавек пакінуў у памяці і душах людзей толькі добрае. Ягонай працы і стараннем эміграцыя заўдзячвае свой нацыянальны інтэлектуальны патэнцыял. Ён пусціў у свет з атэстатам сталасці і адукацыяй маладых людзей, якія практычна да сёння адыгрываюць вядучыя ролі ў беларускай эмігранцкай супольнасці.

Як ты мог бы ацаніць стан вывучэння беларускай эміграцыі на сённяшні дзень? Які твой погляд на тое, што пішацца пра эміграцыю ў Беларусі?

—Што тычыцца самой эмігранцкай супольнасці, дык мэтанакіраваныя спробы апісаць свой жыццёвы шлях і даць нейкую гістарычную рэфлексію з'явіліся толькі апошнім часам. Можна сказаць, што фундамант пад такое вывучэнне закладзены. Я маю на ўвазе перш за ўсё манаграфію Вітаўта Кіпеля „Беларусы ў ЗША"**), якая дае панарамны погляд на гісторыю беларускага выхадства ў Амерыцы. Гэтая праца фіксуе арыенціры і накладае агульныя класіфікацыйныя рамкі на праблему. Я ўпэўнены, што манаграфія стане падставай адукацыі кожнага даследчыка, які звернецца да гэтай тэмы.

Разам з тым трэба падкрэсліць, што тэма далёка не вычэрпваецца вышэй названай працай і не губляе сваёй пазнавальнай цікавасці для даследчыкаў. Беручы ў прыклад маю кніжку аб эміграцыі, варта адзначыць, што перыяду, якому ў манаграфіі В. Кіпеля адведзена 10 старонак, мая кніжка прысвячае амаль 200 старонак фактаграфічнага матэрыялу. Гэта паказвае на патэнцыяльныя пазнавальныя магчымасці самой тэмы і яе маштаб. У кожным разе, шмат цікавага матэрыялу чакае свайго даследніка ці то ў сямейных архівах беларускай эміграцыі, ці то ў самім БІНіМ-е.

На мой погляд, сур'ёзнага доследу аб беларускай эміграцыі ў Беларусі пакуль няма. Першая з прычын, безумоўна, у недахопе эмпірычнага матэрыялу. Тое, што гадамі збіралася КДБ-істамі дзеля ідэалагічнага змагання з эміграцыяй і кампрамату, відаць, застаецца і надалей зачыненым для больш аб'ектыўнага доследу. На правядзенне доследу на месцы, за акіянам, ніводная беларуская навуковая ўстанова, хутчэй за ўсё, не мае сродкаў. А эміграцыя не спяшаецца спонсараваць такія доследы з Беларусі. Калі можна выказаць уласную здагадку, дык тое, што з'явілася ў Беларусі наконт эміграцыі ў „пасляперабудовачны" перыяд, адназначна паказвае эміграцыі на паралізаванасць розуму суродзічаў з Беларусі савецкім вызначэннем эміграцыі як „фашысцкіх калабарантаў" і таму падобнага. Гэта тая ноша, якой пазбыцца „партызанцкай рэспубліцы" не будзе так лёгка. Гэта справа не аднаго-двух гадоў, а пакаленняў...

Калі прыгадваеш сабе руплівасць, з якой БССР-аўская прапаганда аплёўвала і ахайвала эміграцыю, міжволі пачынаеш думаць, ці не перастараліся тут саветы... Падобнага выніку, відаць, яны маглі б дабіцца значна меншымі сродкамі?

— Усё паказвае на тое, што стараліся заслаба. Як-ніяк, у свой пост-СССР-аўскі перыяд Беларусь увайшла з недадушанай жменькай нацыянальнай інтэлігенцыі, што падала голас аб справах і сімвалах, памяць аб якіх перахоўвала і падтрымоўвала беларуская эміграцыя. Калі добра задумацца, дык сітуацыя тут абсалютна унікальная і неверагодная. У самой Беларусі — аніякае апазіцыі, аніякіх дысідэнтаў... Думка аб незалежнай дзяржаве жыве адно сярод нейкае маргінальнае групы за мяжою, аб якой на Бацькаўшчыне ніхто інакш не думае, як аб самай найгоршай погані... І раптам, глядзі ты, гісторыя прызнае ёй рацыю сваім аб'ектыўным развіццём... Гэта альбо цуд, альбо — сіла ідэі, якая ўсім здавалася хімерай. Саветы добра ведалі, што пастраляць людзей — гэта палова поспеху. Другая палова — знішчыць ідэю, дзеля якой людзі гатовы паміраць ці ісці ў выгнанне. На Беларусі ім гэта амаль удалося. Але не да канца...

Другая прычына, дзеля якой бальшавіцкае цкаванне беларускай эміграцыі я не схільны лічыць празмерным, стала мне яснай падчас мае працы над кніжкай, калі я крыху пакапаўся ў эмігранцкай гісторыі. У Беларусі наогул мала хто ўсведамляе сабе той факт, што якраз беларусы належылі да авангарду антыбальшавіцкага змагання на Захадзе. Гэта факт. Беларусы належылі да інтэлектуальнага кіраўніцтва Інстытуту вывучэння СССР — установы, якая Захаду, схільнаму верыць савецкай прапагандзе і сімпатызаваць камуністам, раскрыла сутнасць савецкай сістэмы, правяла каласальную прапагандавую — антыбальшавіцкую — працу ў сусветным маштабе. Аказваецца, беларусы былі лідэрамі не толькі ў пабудове „Калгаснага раю". Гэта, калі можна закругліцца, падае мне пэўную надзею ў дачыненні да будучыні беларусаў як нацыі.

Дзякуй табе за размову.

Размаўляў Юры КАЛІНА

*) Ян Максімюк, *Беларуская Гімназія імя Янкі Купалы ў Заходняй Нямеччыне 1945-1950*, Беларускі Інстытут Навукі й Мастацтва, Нью Ёрк-Беласток, 1994, с. 196, здымкі; узятае з *Прадмовы*, стар. 1.

**) Вітаўт Кіпель, *Беларусы ў ЗША*, Беларускі Інстытут Навукі й Мастацтва (Нью-Ёрк), Нацыянальны Навукова-Асьветны Цэнтар імя Францішка Скарыны (Менск), Менск 1993, с. 349, здымкі.

Włodzimierz KALICKI

Czystka etniczna

W cieniu sporów i przesileń w rządzącej koalicji dojrzewa kolejny kryzys polityczny — kryzys w stosunkach z mniejszościami narodowymi. Rządowi Waldemara Pawlaka w znacznym stopniu udało się zniszczyć dorobek polityki narodowościowej wszystkich rządów wywodzących się z "Solidarności".

Celem polityki narodowościowej polskich komunistów bezpośrednio po wojnie była pacyfikacja mniejszości. Dwie mniejszości, które dla ówczesnej władzy stanowiły zagrożenie największe, spacyfikowano niezwykle brutalnie.

Ludność niemiecką z Ziem Odzyskanych, zgodnie z ustaleniami zwycięskich mocarstw, zmuszono do wyjazdu za Nysę i Odrę. W trakcie deportacji dopuszczono się licznych nadużyć i zbrodni — najbardziej znane stały się wypadki w obozie w Łambinowicach. Niemcy, którym udało się pozostać lub których same władze zatrzymały w Polsce, stali się obywatelami drugiej kategorii. Wielu z nich utraciło majątek, zwłaszcza mieszkania.

Ludność ukraińską z południowo-wschodniej Polski w 1947 r. w czasie akcji "Wisła" deportowano i rozrzucono po województwach północnych i zachodnich. Także w czasie tej deportacji dopuszczono się wielu gwałtów i zbrodni na cywilach. Ich symbolem stał się obóz w Jaworznie.

Po pacyfikacji — asymilacja

Koniec lat 40. przyniósł zmianę w polityce wobec mniejszości. Pacyfikację zastąpić miała pośpieszna, przymusowa asymilacja. Metody asymilowania mniejszości w gruncie rzeczy nie zmieniły się aż do ostatnich lat PRL-u. Władza nagradzała, w szkole i w pracy, ostentacyjny akces do polskości, karała za publiczne identyfikowanie się z kulturą ojców i dziadów. Obnoszenie się z przynależnością do mniejszości narodowych niemal zawsze zamykało drogę do awansu w pracy i kontynuowania nauki, zwłaszcza w szkole wyższej.

Polityka asymilacji zakończyła się niepowodzeniem. Komuniści nie docenili siły więzi etnicznych, a na Śląsku — sentymentów do państwa niemieckiego.

W okresach politycznych kryzysów władze zmuszone były łagodzić polonizacyjny nacisk. Chwile politycznej odwilży w kraju pozwalały mniejszościom konsolidować się, odbudowywać nadwątlone poczucie tożsamości.

Po październiku 1956 r. zezwolono na powołanie towarzystw społeczno-kulturalnych mniejszości narodowych. Oficjalnie miały one służyć kultywowaniu tradycji kulturalnych, w istocie były czymś w rodzaju politycznego wentyla dla sfrustrowanych mniejszości i — przede wszystkim — narzędziem politycznej i policyjnej kontroli państwa. Towarzystwa finansowane były przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. MSW także jawnie i potajemnie kontrolowało towarzystwa, wpływało na ich program, działalność i skład władz.

Polityka ta dała władzom dodatkowy zysk — doprowadziła w końcu do powstania elity kierowniczej mniejszości, związanej z PZPR i upatrującej w partii gwaranta wątłych uprawnień swych grup narodowościowych i swych osobistych przywilejów.

Zgoda na istnienie towarzystw narodowych była tylko ustępstwem wymuszonym przez październikową odwilż. Świadczy o tym choćby uchwała plenum KC z połowy lat 70. uznająca, że w Polsce jest tylko jeden naród polski.

Etyka przed polityką

Mniejszości w Polsce nie stanowią nawet 2 proc. ogółu obywateli. W 1989 r. Polska graniczyła z NRD, która w sprawie ujawniającej się wówczas, zorientowanej na RFN, mniejszości niemieckiej na Opolszczyźnie nie wywierała na Warszawę żadnych nacisków. Na wschodzie sąsiadem był ZSRR, który — wtedy akurat niezgodnie z moskiewską tradycją — nie wykorzystywał położenia mniejszości litewskiej, białoruskiej i ukraińskiej jako pretekstu do ingerowania w wewnętrzne sprawy Polski. Mniejszości nie stanowiły zatem realnego, potencjalnego zagrożenia dla państwa — jak choćby przed wojną, gdy liczyły niemal 30 proc. obywateli, a sąsiednie mocarstwa manipulowały nimi, by zdestabilizować Polskę. Prawdę mówiąc, w chwili ustrojowego przełomu 1989 r. nie były one żadnym problemem politycznym.

Mimo to w exposè premiera Tadeusza Mazowieckiego znalazło się stwierdzenie, że Polska jest również ojczyzną mniejszości narodowych. Po raz pierwszy po wojnie szef rządu nadał taką rangę kwestii mniejszości. Nie wynikało to z potrzeb bieżącej polityki, lecz z zasad etycznych ówczesnych elit solidarnościowych. Dawni opozycjoniści uważali, że przemiany demokratyczne tylko wtedy będą trwałe, gdy wraz z nimi postępować będzie budowa społeczeństwa obywatelskiego. Dążąc do stworzenia społeczeństwa otwartego chcieli wydobyć mniejszości narodowe z cienia, wyłamać je z folklorystycznego kokonu, w jaki spowiła je polityka komunistów.

Temu służyć miało także wystawienie przez "Solidarność" w czerwcowych wyborach kandydatów na posłów mniejszości białoruskiej i ukraińskiej. Niestety, opór lokalnych działaczy komitetów obywatelskich na Białostocczyźnie sprawił, że do wystawienia kandydata mniejszości białoruskiej nie doszło. Z list "Solidarności" wszedł do Sejmu tylko reprezentant społeczności ukraińskiej dr Włodzimierz Mokry. Wybrany został na posła w województwie gorzowskim przede wszystkim polskimi głosami. (...)

Cnota nagrodzona

Zmianie polityki państwa wobec mniejszości towarzyszyły zmiany w samych mniejszościach.

Już w połowie lat 80. wśród młodej inteligencji białoruskiej i ukraińskiej powstał podziemny ruch wydawniczy i społeczny. Młodzi inteligenci domagali się swobód dla swej społeczności, ale także występowali przeciwko powiązanym z PZPR działaczom swoich stowarzyszeń.

Zmiana elit mniejszości narodo-

wych, pojawianie się elit nastawionych na lojalną, konstruktywną współpracę z polskimi sąsiadami i polskim państwem nie jest jedynym sukcesem rządów wywodzących się z "Solidarności".

Podstawowym, skrupulatnie przestrzeganym w ciągu ostatnich pięciu lat, założeniem polskiej polityki wobec mniejszości było odrzucenie zasady wzajemności, czyli wiązania praw i przywilejów mniejszości w Polsce z traktowaniem Polonii w kraju ojczystym mniejszości. Zasadę wzajemności stosowano z fatalnym skutkiem przed wojną, m. in. w stosunku do mniejszości litewskiej. Nie dla wszystkich traktowanie mniejszości w Polsce niezależnie od fluktuacji politycznych za naszą granicą było oczywiste.

— Gdy na Litwie czy Białorusi pojawiały się problemy z traktowaniem tam mniejszości polskiej, pewne środowiska w Polsce, zwłaszcza kręgi kresowiaków, domagały się retorsji w stosunku do mniejszości litewskej czy białoruskiej, ale to nigdy nie było uwzględniane w naszej polityce — mówi wiceminister kultury Michał Jagiełło.

Po pięciu latach okazało się, że otwarta, niekoniunkturalna polityka wobec mniejszości w Polsce jest jednym z fundamentów polskiej polityki zagranicznej.

— Niezależnie od naszych poglądów na autonomiczność polityki wobec mniejszości, stosunki Polski z państwami sąsiednimi w wielkim stopniu wyznaczane są przez stosunki z mniejszościami. Nieraz sprawy bardzo trudne można załatwić, jeśli potrafimy dowieść, że tymi mniejszościami zajmujemy się życzliwie — mówi Jacek Kuroń, przewodniczący sejmowej Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych.

Kto tu rządzi?

Koordynacją polityki państwa wobec mniejszości zajmował się powołany w 1989 r. specjalny komitet ministrów pod kierownictwem ministra kultury. Usytuowane w Ministerstwie Kultury Biuro ds. Mniejszości Narodowych spełniać miało w założeniu funkcję opiniodawczą i wykonawczą w stosunku do ministerialnego komitetu. Jeszcze za premierostwa Tadeusza Mazowieckiego w pracach komitetu uczestniczyli wiceminister kultury Stefan Starczewski, minister spraw wewnętrznych Krzysztof Kozłowski, wiceminister Ministerstwa Edukacji Narodowej Andrzej Jankowski, prezes Komitetu RTV Andrzej Drawicz. Już jednak w trakcie rządów Jana Krzysztofa Bieleckiego w pracach komitetu uczestniczyć zaczęli urzędnicy niższej rangi, a wkrótce komitet w ogóle przestał się zbierać.

Stało się tak dlatego, że w biurokracji ważne zawsze przegrywa z z pilnym. Sprawy mniejszości były zapewne dla ministrów ważne — ale nie pilne, gdyż w stosunkach z mniejszościami nie doszło do istotnych w skali państwa konfliktów. Było to zasługą kierowanego przez Bogumiłę Berdychowską Biura ds. Mniejszości w Ministerstwie Kultury, które nie tylko rozdzielało dotacje dla stowarzyszeń, ale praktycznie zaczęło realizować politykę państwową wobec mniejszości. Pracownicy Biura zdobyli zaufanie elit mniejszości i dzięki temu wielokrotnie mogli łagodzić konflikty między mniejszością a administracją państwową, także tonując oczekiwania i żądania mniejszości. Tak było w przypadku kryzysu związanego z żądaniami zmiany nazwy Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Mniejszości Niemieckiej na Opolszczyźnie na Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców czy w przypadku sporu o budowane na Opolszczyźnie niemieckie pomniki wojenne.

Nie bez znaczenia był także fakt, że Biuro mogło łagodzić napięcia uspokajając przesadne, czasem histeryczne reakcje administracji terenowej.

W ciągu trzech lat Biuro stało się kompetentnym, ważnym łącznikiem między rządem a mniejszościami, a przy tym instytucją, która realizując interesy państwowe była w stanie wpływać na postawę towarzystw mniejszości.

Usytuowanie w Ministerstwie Kultury sprawiało, że w sytuacjach konfliktowych z wojewodami Biuro bywało bezradne.

Właśnie dlatego jeszcze przed dwoma laty przewodniczący sejmowej komisji mniejszości Jacek Kuroń usiłował przenieść Biuro z Ministerstwa Kultury do Urzędu Rady Ministrów. Nie zgodził się jednak na to, ze względu na swoje koncepcje funkcjonowania URM, jego szef Jan Maria Rokita — choć oficjalnie przyznał, że z powodów zasadniczych Biuro nie powinno stanowić agendy Ministerstwa Kultury.

Po raz drugi usiłował wyprowadzić Biuro z Ministerstwa Kultury min. Kazimierz Dejmek.

— Wkrótce po objęciu urzędu przez ministra Dejmka zwróciłem mu uwagę, że Biuro usytuowane w Ministerstwie Kultury nie jest przygotowane do kreowania polityki państwowej, w szczególności do rozstrzygania kwestii tak trudnych, jak używanie dwujęzycznych nazw miejscowości czy języków mniejszości w urzędach stanu cywilnego — mówi wiceminister Jagiełło.

Z niejasnych powodów min. Dejmek nie uzyskał wtedy zgody na wydzielenie Biura ze struktury swego ministerstwa.

Po raz trzeci próbę przeniesienia Biura ds. Mniejszości na szczebel ogólnorządowy podjęła sejmowa komisja mniejszości narodowych już za rządów Waldemara Pawlaka. Posłowie zaproponowali min. Michałowi Strąkowi przeniesienie Biura do jego Urzędu Rady Ministrów.

Na to min. Strąk nie wyraził zgody.

Ostatnią próbę komisja sejmowa podjęła przed paru miesiącami. Posłowie przekonali wicepremiera Włodzimierza Cimoszewicza, ministra spraw zagranicznych Andrzeja Olechowskiego i osobistych doradców premiera Waldemara Pawlaka do idei przesunięcia Biura do Komitetu Społeczno-Politycznego Rady Ministrów. Jednak na wniosek komisji w tej sprawie premier niespodziewanie dla wszystkich odpowiedział odmownie. Jak dziś już — nieoficjalnie — wiadomo, nie pomogły także interwencje wpływowych członków rządu.

W zamian min. Strąk mgliście zapowiedział reanimowanie obumarłego przed pięciu laty ministerialnego komitetu do spraw mniejszości.

Jest tajemnicą poliszynela, że za niespodziewaną, zaskakującą wszystkich zainteresowanych odmową premiera stoi min. Michał Strąk. Nawet politycy związani z PSL prywatnie przyznają, że min. Strąk najwyraźniej nie mógł się pogodzić z przesunięciem Biura w sferę wpływów Sojuszu Lewicy Demokratycznej — Komitet Społeczno-Polityczny jest przecież domeną SLD. Sam zaś nie chciał wziąć Biura, bo to kłopot; pozostawienie go w Ministerstwie Kultury, pod pieczą ministra Dejmka, gwarantowało pełną kontrolę. (...)

"Gazeta Wyborcza", 5 grudnia 1994 r.

Мікола САХАРЭВІЧ

Апошні звон стараму гораду

Бельск, горад пра якога значэнне для Падляшша не трэба хіба напамінаць, на нашых вачах губляе астанкі свайго спрадвечнага знешняга выгляду. З яго панарамы знікаюць апошнія драўляныя мяшчанскія дамы, праводзяцца непрадуманыя рэканструкцыі помнікаў драўлянага дойлідства. Асобнае пытанне — гэта амаль скандальная справа знішчэння археалагічнага пласту на вуліцы А. Міцкевіча. Наша пакаленне канчае тое, што пачалося ў ліпені 1944 г., калі было разбураных звыш 70 прац. старых будынкаў. Ці гісторыя апраўдае гэтыя дзеянні?

Мяшчанскія дамы з II паловы XIX ст. пры Уваскрасенскай царкве. Дом справа ў мінулым годзе быў разабраны, а на яго месцы вырасла "пенкна" мураванка. (фота з 1993 г.).

Бельск заўсёды быў драўляным горадам. А. Гвагнін, аўтар „Хронікі еўрапейскай сарматыі", у II палове XVI ст. напісаў: „Miasto drewniane na Podlasiu, najprzedniejsze nad rzeką Białą szerokim ciągiem przy granicy litewskiej leży".

На працягу стагоддзяў Бельск быў такім, якім апісаў яго Гвагнін — над драўлянымі дамамі узвышаліся купалы храмаў. У гэтым праяўлялася гарманічнасць, сугучнасць з прыродай, імкненне да чыстай формы. Слухаючы аповесцяў старых бяльшчан пра іх горад, я ўпэўнены ў гэтым. Зрэшты, падобнае ўяўленне датычыць не толькі драўляных гарадоў. Хто быў у Кракаве, Вільні, Празе... адчуў тое ж.

Няшчасцем для драўлянага Бельска былі пажары. Яны знішчылі большую частку забудовы. Найбольшыя з іх палалі ў 1591 і 1784 гадах. Пасля апошняга ў Бельску пабудавалі некалькі мураваных будынкаў: ратушу, кляштар і касцёл кармелітаў; некалькі дамоў было пабудаваных у прускім ды царскім перыядзе (1795-1807). Тычылася гэта ў асноўным публічных устаноў; мяшчане ўвесь час давяралі драўніне. Асабліва многа новых мяшчанскіх дамоў узнікла ў II пал. XIX ст., — былі гэта вялікія дамы арыентаваны фронтам да вуліцы, да якой непасрэдна прылягалі. Гэта была істотная рыса, якая іх адрознівала ад сялянскіх сялібаў.

Большая частка гэтых дамоў была знішчана ў час II сусветнай вайны, калі ў ліпені 1944 г. у час адступлення немцы спалілі каля 70 прац. забудовы горада.

У 50-ыя гады быў апрацаваны план добраўпарадкавання горада. У выніку старой частцы горада, з ацалеўшай помнікавай архітэктурай, было прысвоена званне абшару кансерватарскай аховы. На жаль, не прадухіліла гэта непрадуманых дзеянняў. З-за беднасці, не толькі матэрыяльнай, улады горада не змаглі правесці прадуманай адбудовы. На месцы спаленых дамоў будавалі новыя, брыдкія (направа ад ратушы), пабудовай шматпавярховых дамоў было парушана добраўпарадкаванне наваколля Міхайлаўскай царквы. У міжчасе была разабрана яе двухсотгадовай даўнасці званіца.

Рашучы наступ на драўляную бельскую архітэктуру пачаўся на пераломе 70-х і 80-х гадоў. Каб „выгаспадараваць" месца пад „прыгожыя" блокі для вясковых выхадцаў, была зроблена „чыстка" на вуліцах Міцкевіча, Казімежоўскай, Ягелонскай і Вузкай; дарэчы, гэтая апошняя прапала з карты Бельска. Месца старой забудовы неўзабаве занялі блокі. Былі разабраны дамы насупраць Прачысценскай царквы, хаця не вельмі яны перашкаджалі новабудаванай управе міліцыі...

Іншае пытанне — ахова і доследы археалагічных помнікаў. Не буду шырэй пісаць пра гарадзішча, на якім ніхто не хоча капаць, бо і так вядома, што яно „zabytek polskiej kultury narodowej", як паведамляе ахоўны знак пастаўлены пры гарадзішчы. Добра, што ў апошні час быў праведзены грунтоўны рамонт вул. Міцкевіча, вакол якой з XV ст. разрастаўся горад.

Дарожныя працы вяліся хутка, але, на жаль, нідзе не было відаць неабходных у такім выпадку археолагаў. Бульдозеры і экскаватары руйнавалі драўляную паверхню вуліцы з XV-XVIII ст., якая зна-

ходзілася 1,5-2 м пад зямлёй. Можна было тады знайсці рэшткі керамікі, шкур і іншых вырабаў бельскага рамёства. Большасць археалагічнага матэрыялу было вывезена ў невядомым напрамку. „Раскопкі" хутка пакрылі бетон і асфальт.

Якімі бы прадпасылкамі не кіраваліся тадышнія ўлады горада, сведчыць тое перш за ўсё пра іхнюю малакультурнасць і абмежаванасць (падобна сучасным райцам з майго раёну горада, якіх дасягненні абмяжоўваюцца тым, што безупынна рамантуюць дарогі ля сваіх дамоў).

Як да аховы помнікаў культуры будуць ставіцца цяперашнія ўлады горада, пакажа час. Трывожыць аднак лёс апошніх драўляных дамоў, якія запісаны ў каталог „Помнікаў архітэктуры і будаўніцтва ў Польшчы. Беластоцкае ваяводства" (глядзі: зацемка ў „Часопісе" 12/1993). Тычыцца гэта перш за ўсё забудовы вуліц: Панятоўскага, Касцюшкі, Міцкевіча (у напрамку „Эльвы") ды пляцу навокал ратушы. На першай з названых вуліц уласнікі плануюць ліквідацыю некалькіх старых дамоў (у тым ліку дом з 1830 г., уласнасць Старчэўскага), будуючы ўжо за імі новыя. Можна, праўда, сказаць „вольнаму воля", „яго хата, яго справа..." Але ж аблічча горада гэта таксама справа ўсіх жыхароў. А ўжо напэўна тады, калі будынак афіцыйна лічыцца помнікам культуры.

Трывожыць таксама лёс дамоў з наваколля ратушы. Гэта не *slumsy*, як давялося мне пачуць, а жывая ткань горада. Знішчаць яе нельга, а калі ўжо рэканструяваць, дык дэталёва, згодна з першапачатковым выглядам. На жаль, так не сталася з былой карчмой, якая пасля рэканструкцыі зусім страціла свой гістарычны характар.

Тыя, што хочуць пабачыць стары Бельск, змогуць яго знайсці, амаль некранутым, на вуліцах Замковай, Нарутовіча, Дубічах, Пасвёнтным. Аднак і тут няма ўпэўненасці, ці так будзе далей. Думаю, што ўжо час, каб нашым наследнікам пераказаць тое, што пакнуілі нам продкі.

Фота аўтара

Prawosławni w liczbach

W księgarniach ukazał się "Rocznik statystyczny województwa białostockiego 1994", w którym obok standardowych informacji o społeczności i ekonomice województwa za 1993 r., Wojewódzki Urząd Statystyczny podał dane o liczebności poszczególnych wyznań religijnych w 1992 r. Fakt ten jest godny odnotowania, ponieważ po raz pierwszy w powojennej Polsce oficjalnie podano takie statystyki w urzędowym wydawnictwie.

Najliczniej — według WUS — reprezentowany w naszym województwie jest Kościół rzymskokatolicki — 388 512 wiernych w diecezji białostockiej (bez diecezji drohiczyńskiej i łomżyńskiej), na drugim miejscu plasuje się Cerkiew prawosławna — 340 000 wiernych. Wymienione w Roczniku inne związki wyznaniowe w liczbie 18 mają od 3993 wiernych (Muzułmański Związek Religijny) do 1 wiernego w przypadku Stowarzyszenia Buddyjskiego "Centrum Zen Kannon". W sumie liczą one 6 454 osób, czyli statystycznie bardzo mało, gdyż jest to 0,9 proc. ogółu mieszkańców województwa.

Niestety, liczby te należy uznać za wątpliwe, ponieważ ich suma wynosząca 734 966 jest większa od łącznej liczby (697 500) mieszkańców województwa białostockiego w 1992 r.

Rozważając ten problem trzeba mieć na uwadze to, że w "Roczniku" ujęto dane szacunkowe, które nie zostały uzyskane w wyniku powszechnego spisu ludności. Mimo to należy stwierdzić, iż autorzy — pracownicy WUS — wykonali swoją pracę niedokładnie, bo przecież powinni poddać weryfikacji uzyskane z różnych instytucji dane składowe.

Biorąc pod uwagę rozbudowaną administrację Kościoła rzymskokatolickiego oraz formalistykę panującą w tej instytucji, można przypuścić, iż liczba ok. 388 500 wiernych w diecezji białostockiej jest prawdopodobna. Do tego wskaźnika należy dodać liczbę ok. 90 000 wiernych z diecezji drohiczyńskiej. Odejmując od ogólnej liczby ok. 697 500 mieszkańców województwa białostockiego sumę podanych wyżej dwu liczb, czyli 478 000 uzyskamy przybliżoną liczbę prawosławnych wynoszącą ok. 219 000. Oczywiście jest to tylko jeden ze sposobów oszacowania liczby prawosławnych mieszkańców Białostocczyzny.

Weryfikacji w inny sposób można dokonać sumując dane o ilości mieszkańców wschodnich i centralnych gmin województwa, w których przeważają — moim zdaniem — prawosławni. Otóż okazuje się, iż w 17 miastach i gminach centralnej i wschodniej Białostocczyzny — bez Białegostoku — mieszka ok. 124 000 osób. Przyjmując, że wśród nich jest tylu samo rzymskich katolików ilu prawosławnych w pozostałych gminach województwa (bez m. Białystok) — co według mnie jest bardzo prawdopodobne — okaże się, iż blisko 95 000 prawosławnych zamieszkuje Białystok (wynika to z pomniejszenia liczby 219 000 o 124 000).

Dane z "Rocznika" dotyczące Kościoła rzymskokatolickiego pochodzą najprawdopodobniej z tejże instytucji. Dokładność co do jednostki, jak to się ma w tym przypadku, jest możliwa tylko w wyniku posiadania szczegółowej ewidencji, a taką na pewno prowadzi tylko sam Kościół. Czy jednak podana liczba jest wiarygodna? Liczba odnosząca się do Cerkwi prawosławnej jest zaokrąglona do dziesiątek tysięcy. Mniemać więc należy, iż jest to jakiś szacunek, a nie zsumowanie szczegółowych danych jednostkowych. Co jednak z tego, a również z wcześniejszych rozważań wynika?

Wniosek podstawowy może być jeden: dane WUS niestety są mało wiarygodne odnośnie ich szczegółowości.

Wnioski następne: do Kościoła rzymskokatolickiego przynależy ok. 2/3 mieszkańców woj. białostockiego, Cerkiew prawosławna w województwie pod względem ilości wiernych prawdopodobnie o połowę ustępuje Kościołowi rzymskokatolickiemu, stanowiąc jednak w liczbach bezwzględnych znaczącą wielkość, inne wyznania pod względem liczby wiernych są wielkością statystycznie bardzo małą.

W "Roczniku" i powyższych spekulacjach nie uwzględniono tzw. bezwyznaniowców, ateistów oraz członków niezarejestrowanych sekt religijnych. Nie został także ujęty statystycznie problem dość kontrowersyjny, a dotyczący ludzi, którzy zawarli małżeństwa tzw. "mieszane". Ilu jest takich ludzi na Białostocczyźnie?

Sławomir IWANIUK

Rocznik statystyczny województwa białostockiego 1994, Białystok 1994, ss. 408, nakład 250 egz., cena 50 000 zł.

A dusza jest na Wschodzie

Rozmowa z CZESŁAWEM SENIUCHEM

Urodził się Pan i wychował na Białorusi doświadczając specyficznej atmosfery pogranicza kultur. Na ile wpłynęła ona na Pańską osobowość?

— Pytanie Pani wprawia mnie w popłoch. Muszę się podsumować i czuję lęk przed mizerią salda w stosunku do roztrwonionego czasu. Mam 62 lata. Miałem 12, gdy w lubczańskiej szkole na Zamku śpiewałem z rówieśnikami: "Biełaruś! Chaj słowa heta budzić nowy duch miż nas!" Przez następne dziesięciolecia dźwięczały te słowa w podświadomości. Powiem więcej: były alikwotami mej świadomości polskiej. Usamodzielniły się w harmoniczny ton dopiero w 1981 r., gdy pod namową Alaksieja Kawki zabrałem się za przekłady z Janki Kupały. Ujrzały druk w następnym jubileuszowym roku. Po raz pierwszy wtedy zabrzmiał po polsku jego *Prorok* — zaiste profetyczny i jakże dziś aktualny:

Już czas pochodnie w rękach niecić
I światłem wreszcie noc przepędzić!
Bo czego dzisiaj nie weźmiecie —
Tego już wziąć nie można będzie.

A ludzie popatrzywszy w słońce
Odpowiedzieli mu gromadą:
— Po ileż ty nam dasz czerwońców,
Jeżeli pójdziem twoim śladem?

Żałuję, że to moje "dzisiaj" odkryłem tak późno, że tak długo przez tę moją zachodniokulturową "autoaranżację" przebijał się rodzimy nadniemeński dźwięk. Ale przebijał się — i to jest cenne. (...)

Mama urodziła się w Wołkorezi, gmina chyba delatycka, z ojca unity i matki katoliczki; mój tata pochodził z Podola, z Hołowczyńców i wywodził się podobno z Sieniawskich, tych zamczystych, z Miedzyborza, ale dowodów nie ma. Rodzice pobrali się w Kijowie, skąd na wołkoresko-lubczańską matkowszczyznę przedarli się przez "zieloną granicę" dopiero na początku 1925 roku z pięcioletnią moją siostrą Heleną na plecach. Stąd w ich sokach smaki wszystkich czterech etnosów słowiańskich, które wessałem i ja. Nie byłem i nie jestem żadnym wyjątkiem, tyle że w rozśpiewanym domu rodzinnym lepiej się w nich rozsmakowałem.

Białoruskość utrwaliłem w lubczańskiej siedmiolatce "okupacyjnej". Tak! Za hitlerowskiej okupacji były na Białorusi białoruskie szkoły! Z niej, z młodzieżowej "samadziejnaści" wyniosłem i *Lawonichę*, i *Lubiu nasz kraj*, i *Dziadźku u Wilni*, i *Praroka*, i *Pamiż piaskom Jehipieckaj ziamli*, i *Ad rodnych niu, ad rodnaj chaty*, i *Zorku Weneru*, którą wieczorami majowymi śpiewaliśmy z mamą i siostrą na trzy głosy (taty już nie było, zasypały go śniegi Syberii, pamiętam, że śpiewał dwie pieśni: *Gdyby orłem być...* i *Zamiało tiebia sniegom, Rossija!...*; proroczą okazał się ta druga, proroczą tragicznie).

Po przyjeździe do Polski kontakty z ziemią rodzinną utrzymuje Pan nadal. Skąd wynikła potrzeba popularyzowania literatury białoruskiej? Jak to się stało, że zajął się Pan twórczością przekładową? Kogo Pan tłumaczy?

— Myślę, że nie będzie przesadą, jeśli powiem o pieśni i poezji, że to im zawdzięczam gotowość duchową do podjęcia trudu tłumaczenia literatury białoruskiej. Choć najpierw były przekłady poezji rosyjskiej: *Szagane* i *Ech wy, sanie!* Sergiusza Jesienina. Wydrukowała mi je "Nowa Wieś" w 1957 roku. A potem ten impuls rocznicowy Kupałowsko-Kołasowski. I tak się zaczęło.

Florian Nieuważny, który w końcu lat siedemdziesiątych wręczał mi jakąś nagrodę za przekłady poezji z rosyjskiego i białoruskiego na konkursie w Rzeszowie, zachęcił mnie później do pracy nad pełną poezji prozą Janki Bryla. W 1989 roku PIW wydał tom jego opowiadań *Wartki Niemen*. A dalej tłumaczyłem Alesia Adamowicza *Ostatnią pastorale* ("Literatura Radziecka" 10/1987), Wasila Bykowa *Obławę* ("Literatura na świecie" 8/9, 1991) i wreszcie *Chrystus wylądował w Grodnie* — arcydzieło Włodzimierza Karatkiewicza. Pracowałem nad nim dwa lata. Drugie tyle z hakiem czekałem na wydanie. (...)

Przełożyłem sporo wierszy poetów białoruskich. Ostatnio — również poetów Podlasia: Jana Czykwina, Nadziei Artymowicz, Zosi Saczko, Włodzimierza Hajduka, Wiktora Szweda. (...)

Poza Panem literaturę białoruską w Polsce tłumaczyli inni. Jak Pan ocenia te przekłady? Jakie obszary literatury białoruskiej są zaniedbane przez tłumaczy polskich? W czym tkwi przyczyna takiego stanu rzeczy?

— Gdy mowa o jakości przekładu, nie potrafię być krytykiem cudzych prac. Krytyka, jak tłumaczenie, wymaga profesjonalizmu, szerokiej i głębokiej kompetencji — lecz analitycznej, w odróżnieniu od "tłumackiej" syntetycznej. Mogę tylko powiedzieć, że są tłumacze, którym zazdroszczę, a są tacy, którym nie zazdroszczę.

Zazdroszczę, na przykład, J. M Kononowiczowi przekładu Brylowej *Maryli*. Gdybym był go przeczytał pewnie bym się nie pokusił o własny. Ale są dwa i może ktoś kiedyś...

Nie ma dziś krytyki przekładu. Był czas, gdy Stowarzyszenie Tłumaczy Polskich zamierzało wydawać kwartalnik "Tłumacz", zajmujący się translatoryką. Teorią i praktyką. Uczestniczyłem w poczęciu, byłem przy... poronieniu sztucznie wywołanym. "Tłumacza" nie ma. Ale może ktoś kiedyś...

Obszary literatury białoruskiej zaniedbanej nie tylko, albo nie tyle przez tłumaczy co przez naszą kulturę, są ogromne. Od Kondratowicza do Karatkiewicza, od Alachnowicza do Arłowa, od Bahuszewicza do młodej Bahdanowicz. Dotychczas w naszej "polityce wydawniczej" dominowała białoruska literatura zrusyfikowana zsowietyzowana. Teraz pod panowaniem Jego Gustowności Rynku zalewa nas towar zachodni, konsumowany zachłannie na zasadzie "wielkiego żarcia". Ale to wahadło wróci do równowagi, gdy się nasycimy i zaczniemy smakować, wybierać kolory, szukaj duszy, ludzkiej duszy grzesznej wzniosłej. A dusza jest na Wschodzie bo tam jest cierpienie i dźwiganie się upadku. (...)

Fragmenty wywiadu pochodzą książki Teresy Zaniewskiej **A dusz jest na Wschodzie**, Białystok 1993 r.

Borys RUSSKO

Wigilia

Gwiazda,

która wiodła

bezbłędnie Trzech Króli,

w zastygłej dżungli

na mym oknie

skrzy milionami iskierek.

Którą wybrać za przewodniczkę?

Na stole garść siana i biały obrus.

Jedyna w roku Wieczerza

bez krzyków i złych spojrzeń.

Zasiądź bosonoga princesso

do wieczerzy.

Czego drżysz w kącie

biała, bialusieńka

jak zjawa?

Jest miejsce i dla ciebie

bladolica.

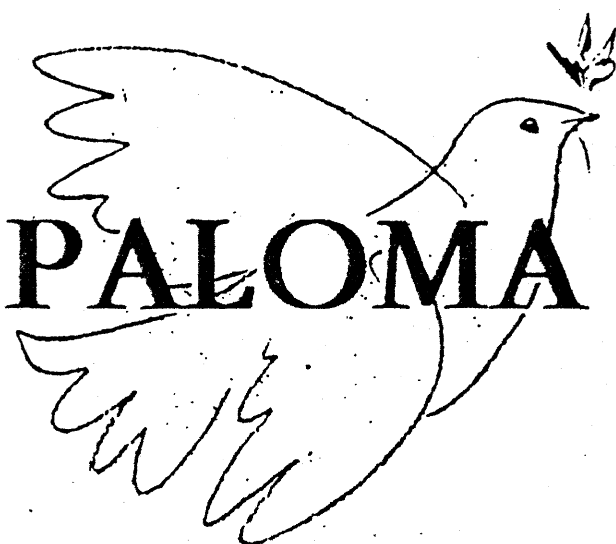
Dzisiaj rodzi się tylko dobroć,

nazajutrz zwiędnie,

jak iskierka na oknie

po odejściu kolędników.

Dorota SULŻYK

(OPOWIADANIE)

"Jaka głupia ta jesień przez szybę. Gdyby jeszcze tak okno otworzyć i popatrzeć na ten świat bez szklanego świadka. Ale chłodu do chaty nie warto wpuszczać. A jeszcze lepiej, żeby tak klamkę nacisnąć, rzucić przekleństwo na skrzypiące drzwi. A może to cała mądrość drzwi w tym skrzypieniu? Dziwosne. Spłoszyć zadumane kury z progu... I dotknąć, spłynąć ręką po..." Schował resztę myśli bardzo głęboko. Zawstydził się, że właściwie tylko po to chciał wykraść swoje nogi domowemu ciepłu przynajmniej na kilka chwil. Żeby spłynąć ręką po gołębich piórach. I cofnął się do myśli o mądrych drzwiach. "A drzwi trzeba naoliwić."

Ale kiedy? W rogu okna obudziła się mucha. Zaszumiało w głowie od jej nieznośnego bzyczenia. Nie miał siły machnąć ręką. Jakiś "dziwosny", nieludzki ból nóg schował gdzieś wszystkie siły człowiecze.

Siedzi przy oknie dziadek Aleksander z białą gołębią czupryną. O tak, dziadek Aleksander kochał gołębie. Pawiki, wydymy, bociany, garbonosy, krymki, pocztowe — mądrale, nawet szpuki, te nędzne mieszańce, które zawsze zawadzają. Wszystkie były jego radościami i smutkami. Bolało, gdy wchodził do gołębnika i widział śmierć w piórach czerwonych, szarych, białych. Najbardziej dziwnie wyglądała czarna śmierć w białych piórach. Te śnieżne skrzydła wydawały mu się tak bardzo podobne do tych anielskich. Szeptał wtedy to swoje "dziwosne".

A dziadek Aleksander widział kiedyś prawdziwego Anioła. I śnieżne, nadbiałe skrzydła na zachodzącym słońcu. Właściwie był to chyba Aniołek podobny do małej córeczki dziadka Aleksandra. Tak blisko była tego ognistego słońca, że aż krzyknął "uciekaj, uciekaj..." I machał rękami, bezsilnie. "Takie dziwosne, dziwosne" — szeptał. Te białe gołębie kochał najbardziej z całej swojej ptaszarni. Dziadek Aleksander miał dużo racji, gdy mówił do gołębi, że widzi w ich białych piórach śnieżne Anioły. Te "nieziemskie" porównania mieszkały głęboko w Aleksandrowych myślach.

Picasso wiedział, że gołębie były świętymi ptakami w starożytnej Grecji. Dziadek Aleksander — nie. Nie znali się. Pablo i Aleksander. Ale obaj kochali gołębie. O tak, Picasso kochał gołębie. Borgadeta Espagnola, Paloma de Berberia, Eszampadissa Roller... Picasso kochał swoje gołębie o

Sokrat JANOWICZ

Koniec świata według Eliasza

Prorok Eliasz był analfabetą, lecz, oczywiście, nie z tego powodu został on zastrzelony. Pod względem wykształcenia nie stanowił specjalnie wyjątku, jeśli przyjrzeć się retrospektywnie nader obszernemu ikonostasowi wszystkich świętych. Co prawda przyuczył był go do liter, bliżej nie znany oficer cesarskiej armii rosyjskiej, któremu ordynansował w czas odbywania służby zasadniczej u schyłku XIX w. Trzeba powiedzieć, że, jak na popańszczyźnianego wieśniaka, dokonał nie lada wyczynu, przeczytawszy w kilka lat prawie całe Pismo Święte. Nie musiało to skończyć się źle, gdyby na tym poprzestał.

W położonej na skraju dawnej Puszczy Kryńskiej wioszczynie o pachnącej nazwie Grzybowszczyzna nikt mu w tym nie dorównał. Nawet nie próbował, uważając to za domenę i wyłączne prawo kapłanów. Więc przyszły prorok, a na razie Eliasz Klimowicz, gospodarz na niebrzydkich hektarach, musiał poczuć się szczególnie. Sprzyjała temu aura w tej chłopskiej Arkadii, niejasne póki co przeczucie zagrożenia ze strony buchających młodym kapitalizmem dookolnych miasteczek i miast. Tutaj feudalizm pożył sobie o te niepotrzebne sto czy dwieście roków dłużej, stąd emanował zupełnie starczymi skojarzeniami życia i jego sensu. Ów matuzalem społeczno-ustrojowy nie był w stanie chociażby uświadamiać, że chyba jednak czas najwyższy przenieść się w historyczne zaświaty. Trwał bardziej de facto, aniżeli de iure, pomimo ciosów reformy uwłaszczeniowej Aleksandra II.

Największą grozę wywoływała desakralizacja egzystencji ludzkiej, przeliczanie jej na pieniądze. Eliasz w ogóle nie wyznawał się w nich, domniemując przy tym diabelskich sztuczek. Cenił pracę, nie lubił zarobku. Marudził okropnie, będąc przymuszonym do zdobywania banknotów, przynajmniej na podatki.

Areał Polaków, wówczas nie tylko Kongresówki, już roz-

hiszpańskich imionach. Uwielbiał je i malował. I podarował swojej córce gołębie imię — Paloma. Paloma, czyli hiszpańska gołębica. Paloma. Paloma. Wsłuchiwał się w to delikatnie brzmiące słowo. A to było przecież małe gołębiątko. Palomeczka, Palomcia. Później po świecie fruwała śliczna Paloma Picasso. Czy kochała białe gołębie?

Dziadek Aleksander nie dawał swoim dzieciom gołębich imion. Nie miał aż tak gołębich pragnień, bo nie zdążył westchnąć, a jego mała kochana Paloma pofrunęła do nieba.

Za oknem łażą szare zimne smutki. A w chacie bolące nogi dziadka Aleksandra. I nawet ten chłód za szybą boli i kłuje. Ot, głupia jesień.

Słońce utopiło się w późnopaździernikowej mgle. Zabrało ze sobą babie lato i wrzosowy kolor wrzosom. I ciepło. Łyse dachy bledzą się bezbarwiem.

A one siedzą leniwe. Z daleka, albo w oczach kiepskiego obserwatora, to tylko dachówki z białymi, szarymi, rudymi plamami. Gruchające kłębki wplątane w szarość dachówek. Skrzydła zamknięte październikowym lenistwem.

“Krymek tuli się do krymki. Pawikowa dotyka główką skrzydeł pawika. Tak jak Pan Bóg przykazał” — romantyzuje dziadek Aleksander. To nie chaos, to porządek.

Biała para wydymów pozwoliła sobie na więcej intymności. Wstydliwie dotykają się dziobami na krawędzi sąsiedniego dachu. Gołębie pogrążone w swoich własnych miłościach nie zwracają uwagi na śpiewy białej gołębicy. Tylko dziadek Aleksander uśmiecha się do swojej ukochanej “hałubki”. Cieszy oczy lekkimi anielskimi skrzydłami. I zapomina o swoich nogach.

Aleksandrowe gołębie miały dla siebie ciepłe podwórko i skrawek nieba nad kawałkiem ogrodzonej ziemi. Ale namiętnie kochały się w dachach. Może dlatego, że pomiędzy niebem a ziemią. To pierwsze wcale nie było doskonałe dla dziadkowych gołębi, a może przeciwnie — za bardzo idealne. A ziemia? Skrzydła przecież od wieków zdradzały ziemię. Pięć dachów na jednym podwórku było wielkim gołębim królestwem.

A rok zupełnie nie gołębiowy. Może śnieżna wydymka podaruje mu silne gołębie — piękne i białe. Jak dobrze by było, prawda dziadku? Ostatnio tyle małych gołębi na zawsze pozostało tylko puchatymi kłębuszkami.

Gołębie lubiły mieszkać w różnych dziwnych miejscach na dziadkowej prowincji. Były tu nawet gołębie cerkiewne. Spały w różnych zakamarkach, a podczas liturgii fruwały od fresku Chrystusa do ogromnych świeczników. Wcale nie bały się głośnego śpiewu cerkiewnych dzwonów. Dzieci szeptały, że są to zaczarowane aniołki.

W lipcowe popołudnie Picasso patrzył na pyszne witraże paryskiej cerkwi (przy ul. Daru). Słońce odbijało je kolorowymi plamami na białej sukni jego żony Olgi. Pomyślał, jak pięknie wyglądałyby tu — podczas jego ślubu — fruwające białe gołębie.

Chata dziadka Aleksandra rosła do góry strychem i dachem. Wyżej mieszkało już bezdomne niebo. Staruszek liczył plamy na suficie. Na plamach skończył się jego skok w wysokość. A szare dachówki lękliwie zerkały na niebo. Jastrząb. Dziadek Aleksander nie był prorokiem. Po czternastej plamie “spadł” z sufitu i zapatrzył się w kubek z wodą. “Szulak” tańczył z niebem. Woda straciła już smak lodowatej studni, była jak ciepła kuchnia. Duży ptak opadał. Na dachach zaszeleściły przestraszone skrzydła. Resztki wody popłynęły po stole. Para dziwnie połączona w dziką całość leciała do nieba. Biała “hałubka” — Paloma do nieba. A dziadek Aleksander stukał w szybę. Gwizdał. Bezsilność.

“A rok taki nie gołębiowy.” A zresztą, po co mu gołębiowy rok? Jeszcze nie wiadomo co będzie z jego nogami. A jeżeli... Co wtedy z gołębiami? Co będzie z jego gołębiami? Wypędzać jastrzębie pukaniem w szybę? Nieobecność białej gołębicy przyniosła “dziwosną” tęsknotę. Coś się skończyło? Wiedział, że jego białe “hałubki” nie były Aniołami. Umierały. Ale musiał widzieć na dachu przynajmniej jedną śnieżną wydymkę. Wtedy wszystko miało sens w gołębiej rodzinie. I tak od lat. Od pewnego letniego poranka.

Kiedyś, pamiętasz dziadku, gołębiło się całe miasteczko. Wszyscy chłopcy

---

padał się na obszary A i B, osiągając dziś — po stuleciu z okładem — cechy odrębności cywilizacyjno-kulturowych, wyraźnie na in minus za Wisłą ku wschodowi. Białystok nie jest mały, mieści się w pierwszej dziesiątce ośrodków kraju, a ponadto jedynie Łódź wyprzedza go nieznacznie w bliskości geograficznej wobec stołecznej Warszawy. Niestety, istnieją jeszcze tzw. odległości psychologiczne, a te są tak ogromne, że zabiałostocka Puszcza Kryńska jawi się ceprowi niemal przedlesiem tajgi syberyjskiej. To zrozumiałe, bo Białostockie nie jest koniecznie niezbędne Polsce. Terytorium to niskodochodowe, a jego Ściana Wschodnia wręcz deficytowa, zafrykanizowana w pustynię gospodarczą. Jakiż zatem może być profit z interesowania się tymi stronami? Wielkobiałystok stał się swego rodzaju monstrualnym Meksykiem północnego wschodu Polski, wchłania w siebie co żywe na tym skrawku Ziemi, łącznie z ptakami, które — jak zaobserwowali tutejsi ornitolodzy — gromadnie opuszczają zarastające chaszczami bezludne wioski i ugorujące pola, zlatując się na śmietniki międzyblokowe. Łatwiej spotkać sarnę czy dzika u wylotu ciągu willowego na peryferium metropolii, aniżeli w Czortowej Chacie za Borsukową Górą w sosnowickich borach. Człowiek jako cząstka przyrody zachowuje się w zasadzie identycznie.

Klimowicza mało obchodziły doczesne sprawy. W ogóle nie wyczuwał on ich skomplikowania. Myślenie kategoriami bytowymi rodziło miałkie mądrzalstwo, niechybnie prowadzące do grzechu. Mimo wszystko fanatykiem nie był, instynktownie tkwiąc w zdroworozsądkowości. Jako rasowy chłop łaknął ładu i porządku, bez czego sama jeno praca zatraca swą celowość. Mało mówił o Bogu, bowiem żył jako Bóg. Nie cierpiał gadulstwa o Najwyższym. To stąd rosła w nim niechęć do kleru, podświadomie wzmacniana naturalną awersją u ludzi ciężkiego losu do kręgów elitarnych, pożywających chleb powszedni dobywany nie w pocie czoła, jak przystało na wygnanych z Raju. Bogaczom nie zazdrościł; współczuł im tego bogactwa, stale pamiętając o przykładach z Pisma.

W Grzybowszczyźnie lękano się po trosze tak pryncypialnego ziomka; apostołów czcimy, lecz któż pragnąłby mieszkać z którymś z nich pospołu. Zwłaszcza po tym, gdy małomówny ów sąsiad wyzbył się gospodarstwa na rzecz wybudowania na własnym poletku cerkiewki; żona pomar-

marzyli o gołębiach. Ty wówczas miałeś je tylko w snach. Do pewnego letniego poranka.

— Popatrz na te złote ptaki Jankiela — westchnął Misza. — He, he, Abraham znów przyszedł ze swoimi chudymi "hałubami".

— Abrahamek, Abrahamek, komu sprzedasz piękny kramek? — krzyczeli z obu stron chłopcy prosto do uszu bezbronnego Żyda.

— A kysz, kysz, szmule.

Wówczas gołębiło się całe miasteczko. Ale najbardziej skrzydlaty był jeden dzień w tygodniu — wtorek. Wtorek i targ.

— Olik, nu, chodź bliżej! Mały Olek podszedł do Abrahama. Milcząca twarz chłopca namalowała zdziwienie. Bez milczenia Olek nie byłby Olkiem. Dziadek Aleksander nie byłby tym samym dziadkiem Aleksandrem.

I oto Abraham oddaje mu starą odrapaną klatkę z białym gołębiem. — Nu, Olik, waźmi! Aleksander poznaje, to biała wydymka.

— Dla nich to zwyczajny gołąb, a dla mnie cała radość. Ale nie mogę zabrać mojej radości ze sobą, daleko i dlatego pojadę smutny. Nie sprzedałem jej, patrzyli na nią i odchodzili. To znak, że ona nie jest na sprzedaż. Waźmi Olik!

Jeszcze tego samego dnia Abraham zapukał do Olikowej chaty.

— Olik, weź wszystkie. Ty inny, ja wiem, ja też inny i temu Tobie oddaję. Niech już wszystkie będą w jednej rodzinie. Nu, tak będzie lepiej. One durne bez tej białej królewny.

I Aleksander został spadkobiercą gołębiej chudoby Abrahama. A Abraham pojechał daleko. I zostawił na Aleksandrowym podwórku ducha z kolorowymi skrzydłami. W tym duchu było też trochę Picassa. Bo Abraham był dziwak. I wiedział, że Picasso to Picasso. Że namalował małą dziewczynkę z gołębiem. I podrzucił tego Picassa małemu Aleksandrowi. Bo tam dokąd jechał musiał zapomnieć i o gołębiach, i o hiszpańskim malarzu. Więc jednak spotkali się. Aleksander i Pablo.

"Co będzie z moimi gołębiami? Co będzie ze mną?" I jak dziecku popłynęły łzy po pomarszczonych policzkach dziadka Aleksandra. Z bezsilności. Biała głowa opadła na stół. Ile to lat pieścił swoje gołębie? Wystarczająco dużo, aby upodobnić się do nich. Białe Palomy lubiły siadać na głowie dziadka Aleksandra. Siadały od tak dawna, że włosy zlewały się z białymi skrzydłami gołębicy w jedną całość. Gdzie włosy, a gdzie ptak? Włosy dziadka Aleksandra na mokrym stole w kuchni.

Pablo Picasso, "Dziecko z gołębiem", 1901

A kiedyś gołębiło się całe miasteczko.

Wiesz dziadku Aleksandrze, Paloma opuściła swego ojca — wielkiego Picassa. Miał wtedy białe włosy i mnóstwo ścieżek na twarzy, po których pozwalał spacerować gołębiom. A kiedyś mówił do niej: Palomciu.

Dorota SULŻYK

ła z tej zgryzoty, dzieci rozbiegły się po świecie — córka ratowała się szybkim zamęściem, syn zaś ochotniczo zaciągnął się do armii Brusiłowa i poległ gdzieś na galicyjskich bezdrożach, kiedy rosyjskie korpusy parły na austriacki Kraków. Samotny Eliasz zachował ewangelijny spokój, mozolnie zwożąc kamienie z opola na fundament pod świątyńkę. Okolica przyglądała się temu ze zdumieniem, nie śmiąc — ani w myślach, ani w słowach — potępiać go za cokolwiek. Bowiem Bóg tak chciał!

W religijności ludowej niewiele jest zrozumienia dla miłości chrześcijańskiej. Siłą porządkującą wszelkie rzeczy ma być groźba i kara za nieposłuszeństwo albo występek. Dopuszczano do praktyki najwyżej perswazję, najlepiej z widocznym kijem w ręku, nigdy natomiast miłowanie zbrodniarza.

Wspomniana cerkiewka, pomimo swej siermiężności budowlano-architektonicznej, złotorączkowej amatorszczyzny, pochłaniała niebagatelny grosz, na który nie stać było jej zagorzałego budowniczego i fundatora zarazem. Pomocy przy tym znikąd, prócz stadka tercjarkowatych babć, zajętych intensywnym wyrabianiem sobie miejsca w Niebie. Trochę grzebały nieporadnie szpadlami w wykopie, a skoro już na coś się zdały, to na upowszechnianie famy o inicjatywie bogobojnego grzybowszczanina. Popróbował Klimowicz wędrówek z kwestą, podobno w sam głąb rosyjskich oddali, ale rezultaty najwidoczniej okazały się nikłe: brakło mu popularnej charyzmy. Mruk i odludek, nie spowodował społecznych odruchów solidaryzmu, poparcia w brzęczącej monecie. Bez iskry społecznika i działacza, mentalnie kwalifikujący się na wsiowego egoistę, może i mizantropa, nie miał szans dokończenia zamierzonego dzieła. W swym pragmatyzmie powziął rozpaczliwy plan dotarcia do Joana z Kronsztatu, słynącego naówczas proroctwami nadwornego duchownego i w pewnym sensie poprzednika nie mniej cudotwórczego potem Rasputina. Znamienne, że każda epoka schyłkowa wytwarza rojenia o niezwykłym wybawieniu mas ludzkich z nędzy i upodlenia. Nie pozbawiony trzeźwości umysłu, Eliasz z Grzybowszczyzny w guberni Grodzieńskiej bynajmniej nie dążył do uczestniczenia w owym transie, brzydził się poniekąd ocyganianiem Pana Boga pokazową wiernością Mu. Chłop jak dąb, akurat w sile wieku, łatwo przetrzymał podróżowanie z pastuszą tor-

List, który publikujemy niżej został wysłany do redakcji "Przeglądu Prawosławnego". Mimo, iż dotyczy on meritum problemu poruszanego na łamach "Przeglądu Prawosławnego", nie został tam opublikowany (ustawa "Prawo prasowe" w takich przypadkach jednoznacznie daje prawo do repliki i nakłada obowiązek jej umieszczenia). W zamian redakcja "Przeglądu Prawosławnego" zamieściła tekst J. Charkiewicz pt. *Korekta do korekty* (nr 12/94), w którym autor pisze m. in.: "Do opublikowanej na łamach "PP" 11/94 mojej recenzji książki "Kościół prawosławny dawniej i dziś" nie z mojej winy wkradły się błędy i nieścisłości.

Zmieniona została kolejność niektórych akapitów artykułu, dotyczących głównie organizowanych przez Bractwo obozów oraz majowych pielgrzymek na św. Górę Grabarkę. M. in. opublikowano przekrojowy wykaz liczby uczestników pielgrzymek na św. Górę Grabarkę przy okazji omawiania obozów".

Szanowny Panie Redaktorze!

W notatce pt. *Bractwo w statystyce* ("PP" nr 11 (113), Jarosław Charkiewicz krytycznie odniósł się m. in. do danych zawartych w książce *Kościół prawosławny w Polsce dawniej i dziś* (Warszawa 1994) dotyczących liczby uczestników "majowej" pielgrzymki na św. Górę Grabarkę w latach 1980-1992 (w tekście J. Charkiewicza — lata 1980-1991). Zdaniem autora notatki wykresy zawierają błędy.

Trudno mi zrozumieć intencje J. Charkiewicza, gdyż dane służące do opracowania spornego wykresu uzyskałem właśnie dzięki jego uprzejmości, a pochodzą one z Archiwum Bractwa Młodzieży Prawosławnej ze sprawozdań rocznych (o czym informuję w przypisie na końcu rozdziału).

Korzystając z okazji chcę przypomnieć, iż wg danych Archiwum Bractwa Młodzieży Prawosławnej z 1992 r. wspomniana statystyka przedstawiała się następująco. W 1980 r. uczestników "majowej" pielgrzymki na św. Górę Grabarkę było 40, 1981 — 100, 1982 — 700, 1983 — 1 300, 1984 — 2 000, 1985 — 2 000, 1986 — 2 500, 1987 — 1 700, 1988 — 1 800, 1989 — 2 000, 1990 — 1 500, 1991 — 2 000, 1992 — 3 200. Ilość gości zagranicznych wahała się od 3 (w 1983 r.) do 29 (w 1992 r.).

Powyższe liczby, uzgodnione przeze mnie z przewodniczącym Bractwa Młodzieży Prawosławnej Jarosławem Charkiewiczem zostały przedstawione w postaci wykresu w książce *Kościół prawosławny w Polsce dawniej i dziś.*

Uwaga J. Charkiewicza, który poleca swój artykuł w numerze 2(6)/1993 "Wiadomości Bractwa", jako źródło bardziej wiarygodne, w tym konkretnym przypadku jest nieadekwatna, gdyż redakcja materiałów do opracowania książki *Kościół prawosławny...* była zakończona w roku 1992.

Jak należy przypuszczać, problem rozbija się o nierzetelną dokumentację działalności Bractwa w początku lat 80. Jest to niestety powszechna bolączka organizacji społecznych.

Jerzy Kalina
Białystok

List otwarty do Burmistrza miasta Bielsk Podlaski

Nieopodal Urzędu Miasta Bielsk Podlaski, przy Komendzie Rejonowej Policji stoi zdemolowany pomnik, w tej chwili nie wiadomo komu i przez kogo wystawiony. My natomiast wiemy, że ten pomnik był wystawiony ku czci ponad stu milicjantów poległych w drugiej połowie lat czterdziestych.

10 listopda 1991 r. tablicę z napisem i wykazem nazwisk poległych milicjantów zdjęto, a na to miejsce przymocowano tablicę ku czci poległych policjantów w okresie międzywojennym. Należy przy tym dodać, że przemianowania pomnika dokonano uroczyście, dzięki akceptacji i pomocy ówczesnych władz miejskich. Później nieznani sprawcy usunęli nową tablicę i inne akcesoria tego pomnika. I tak pozostało do dziś.

Uważamy, że zdjęcie nowej tablicy było spowodowane brakiem akceptacji społecznej "wyczynów" ówczesnych władz miejskich oraz profanacją pomnika milicjantów..

W związku z tym kierujemy prośbę do Pana Burmistrza aby wymienionemu pomnikowi przywrócić pierwotny wygląd, tzn. niech będzie on nadal pomnikiem ku czci poległych milicjantów.

bą w najtańszym wagonie petersburskiej kolei żelaznej, marząc o jednym: przekonać proroka Joana, by zechciał wyłożyć ze swej niepustej szkatuły ładny kapitalik na zbożną potrzebę. Skąd miał wiedzieć, że mknie oto w inny wymiar rzeczywistości, w której szlachetne intencje nie są warte więcej, niźli parawan w bogato zastawionym pokoju? Jednakowoż kombinował co nieco, mianowicie odżałował parę rubli na wpłatę za pokwitowaniem na fundusz funkcjonujący przy tym świętym, w myśl odwiecznie sprawdzonej zasady "dać, by móc wziąć".

Uzyskane posłuchanie u Jego Świątobliwości nie dało nic konkretnego, prócz szokującej Eliasza najwyższej pochwały, a nawet zdawkowego hołdu w uznaniu lapidarnie zakomunikowanych poczynań. Wrócił do domu nie tyle z przysłowiowym kwitkiem, co z nie widzianym drzewiej w Grzybowszczyźnie pokwitowaniem na ową sumę, uwierzytelnionym budzącą szacunek u oglądajacych papier pieczęcią z wizerunkiem nieodgadnionego przez profanów apostoła. Póki wlókł się w powrotnym pociągu z wielesetwiorstowej wyprawy, zapewne przeżywał radość z melancholią na przemian: nobilitacja uskrzydlała, niepowodzenie finansowe martwiło. Aliści wyręczył nieoczekiwanie zwykły zbieg okoliczności: w międzyczasie pewien krewki grzybowszczanin ukatrupił terroryzującego cały powiat bandziora, z którym nie radzili sobie dotychczas żandarmi wespół z Kozakami. Euforia sięgnęła niebios! Teraz wybiła godzina dla pałętających się wokół niedokończonej cerkiewki babuleniek: to Eliasz załatwił, a czcigodny zabójca jeno nieświadomie wykonał wolę Nieba!

Strażnicy prawa w gminnych Krynkach głupio robili kawały z tego powodu, przy okazji popijawy fetującej szczęśliwe, nie ryzykowne dla nich pozbycie się uciążliwego zbójcy z talentem partyzanckiego watażki. Miasteczkowy kler również jakoś nie zwrócił uwagi na ewentualne skutki na przyszłość, wynikające z otwierających się możliwości wzniesienia przybytku Bożego nie przez pana dziedzica z pojęciem ładu wszechświata lubo hrabiego z francuską ogładą, lecz przez ciemnego chłopa bez żadnego dystansu do czegokolwiek, z barbarzyńską zgoła powagą. Samonakręcał się mechanizm cudu, by przy lada wstrząsie począć cykać, niczym mina z opóźnionym działaniem. *C.d.n.*

Sokrat JANOWWICZ

Uważamy, że poświęcenie i bohaterstwo poległych milicjantów należy uszanować, tym bardziej, że oni służyli Polsce i społeczeństwu w dobrej wierze. Służyli ofiarnie przede wszystkim dlatego, że w wyzwolonej spod okupacji hitlerowskiej Polsce widzieli możliwość awansu społecznego wszystkich ludzi pracy, niezależnie od narodowości, wyznania i pochodzenia społecznego.

Aby przybliżyć sytuację jaka istniała wówczas w pow. bielskim przytoczymy jeden przykład działania zbrojnego podziemia. Przykładem może być oddział dowodzony przez "Burego". Była to grupa ludzi w polskich mundurach. Nosili na czapkach polskiego Orła z koroną, a na mundurach obrazek Matki Boskiej oraz ryngraf z trupią czaszką. Nie byłoby w tym nic złego gdyby nie fakty. Oddział "Burego" wyróżniał się szczególnym okrucieństwem w stosunku do niewinnej ludności wielu wsi byłego powiatu bielskiego.

29 stycznia 1946 r. dokonał pacyfikacji wsi Zaleszany. Dwóch mężczyzn zastrzelono, a 14 osób spalono żywcem. Spalono całą wieś z inwentarzem żywym i martwym. Wśród spalonych żywcem było siedem osób dorosłych i siedmioro dzieci, w tym jedno roczne a drugie dwutygodniowe oraz kobieta w siódmym miesiącu ciąży. Dom z ludźmi dokładnie zamknięto, podpalono i pilnowano, aby nikt nie uciekł. Następnie, tej samej nocy, dokonano częściowej pacyfikacji wsi Wólka Wygonowska. Później w lesie, 0,5 km od wsi Puchły Stare, na rozkaz "Burego", drużyna dowodzona przez "Modrzewia" roztrzelała 28 furmanów, którzy wieźli ich z okolic Hajnówki. Niedługo po tym, wieczorem 2 lutego 1946 r. (w dniu święta Matki Boskiej Gromnicznej) spalono wsie Zanie, Szpaki i Końcowiznę. Tej nocy zamordowano ogółem 34 osoby (9 kobiet, 8 dzieci do lat 16-tu), a osiem osób było ciężko rannych. Zginęli niewinni ludzie — mieszkańcy wsi niezaangażowani politycznie. Podobnych haniebnych morderstw w naszym powiecie było wiele. Działały zbrojne grupy "Młota", "Łupaszki", "Burego", "Mścisława", "Rekina" i inne.

Nawiązując do wspomnianych na początku milicjantów należy podkreślić, że oni zginęli w obronie niewinnej ludności, gdyż ich głównym zadaniem było pilnowanie bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Przelana krew milicjantów zapobiegła pacyfikacji wielu wsi w naszym powiecie. O tym wiedzą nie tylko obecni mieszkańcy spacyfikowanych wsi, ale także mieszkańcy byłego powiatu oraz miasta Bielsk Podlaski.

Za czasów PRL-u ofiary różnego rodzaju morderstw pacyfikacyjno-rabunkowych nie doczekały się godnego pomnika, to niech przynajmniej ich obrońcy ten pomnik mają.

Szanowny Panie Burmistrzu

Niejednokrotnie w środkach masowego przekazu słuchamy wypowiedzi prymasa kardynała Józefa Glempa. Zapamiętaliśmy jego wielokrotnie powtarzane stwierdzenia: "należy dać świadectwo prawdzie" lub "należy głosić prawdę". Podbudowani taką postawą Prymasa tę prawdę przedstawiamy. Piszemy o tym po to, aby z prawdy historycznej wyciągnąć słuszne wnioski. Niech jednym z nich będzie uszanowanie ofiar ludzkich oraz ofiarności milicjantów dbających o ład i porządek w latach 40. i przywrócenie im pomnika.

Pragniemy nadmienić, że nie chodzi tu jedynie o pomnik i sprawy związane z przeszłością. Sprawa, którą poruszamy, naszym zdaniem ma aspekt znacznie szerszy. Chodzi bowiem o uszanowanie godności ludzkiej oraz różnych poglądów współobywateli Bielska Podlaskiego, aby pluralizm językowy, wyznaniowy i polityczny zyskał pełne prawo obywatelstwa. Chodzi również oto, aby obywatele Bielska Podlaskiego samorealizując się w swoich przekonaniach jednocześnie stanowili pewną jedność i posiadali chęć współdziałania dla naszego wspólnego dobra.

W latach 50. modne było wypisywane przez kierowców na samochodach ciężarowych, dużymi literami hasło: "Mój samochód świadczy o mnie". Chcielibyśmy i życzymy Panu Burmistrzowi, aby nie tylko ojcowie miasta, ale również wszyscy mieszkańcy Bielska Podlaskiego zgodnie i z dumą mogli stwierdzić: "Nasze miasto świadczy o nas".

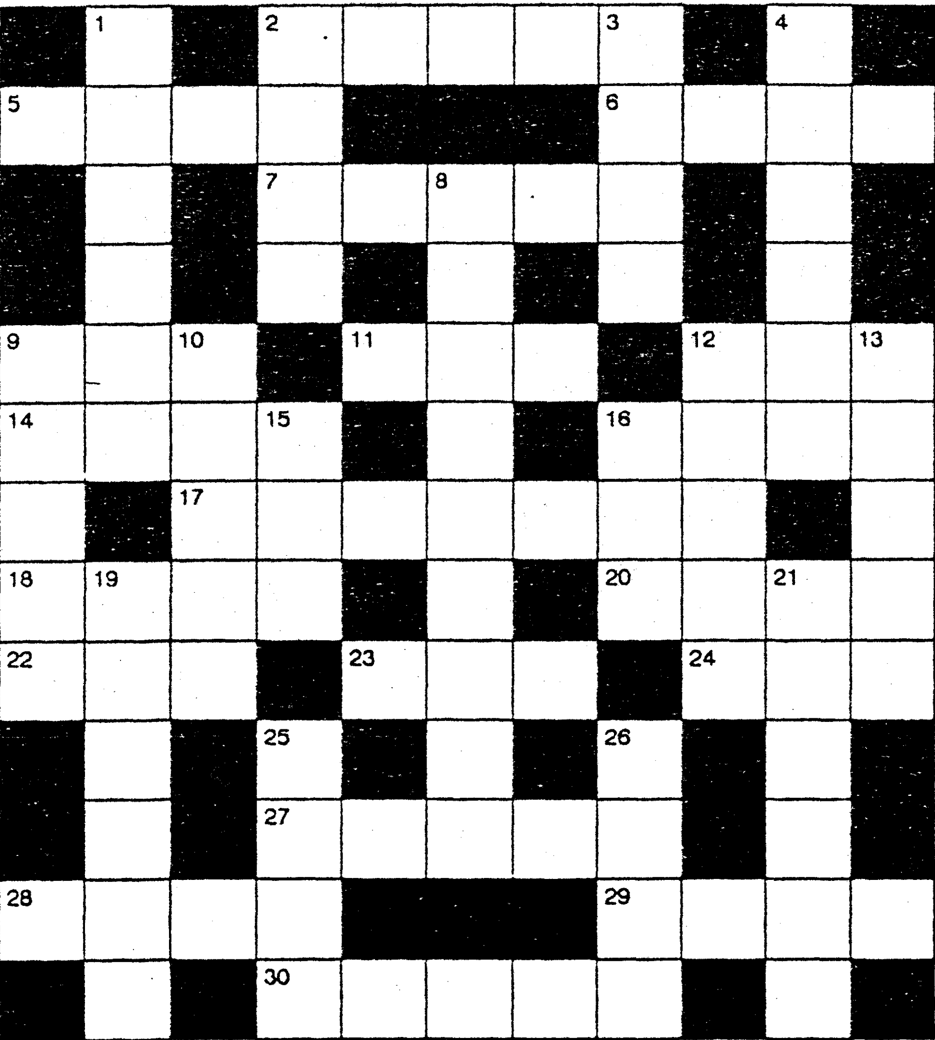
Bielsk Podlaski 19.12.1994 r.

Z wyrazami szacunku i poważania

(40 czytelnych podpisów)

Prenumerata	**Prenumerata**	**Prenumerata**
okres: (w odpowiedniej kratce postawić znak "X")	okres: (w odpowiedniej kratce postawić znak "X")	okres: (w odpowiedniej kratce postawić znak "X")
☐ kwartał	☐ kwartał	☐ kwartał
☐ pół roku	☐ pół roku	☐ pół roku
☐ rok	☐ rok	☐ rok
Ilość zamawianych egzemplarzy (co miesiąc)..................	Ilość zamawianych egzemplarzy (co miesiąc)..................	Ilość zamawianych egzemplarzy (co miesiąc)..................

КРЫЖАВАНКА

POZIOMO:

1) rzeka białoruska, 5) w pistolecie, 6) zboże jare, 7) nieprzyjaciel, 9) jednostka mocy, 11) imię żeńskie, 12) na włościach, 14) zwierzę syberyjskie, 16) stolica Jemenu, 17) stolica Wenezueli, 18) państwo na Bliskim Wschodzie, 22) w piecu, 23) białoruskie miasto z zamkiem, 24) np. wąż, 27) dopływ Dunaju, 28) imię żydowskie, 29) na pięciolinii, 30) muzułmańskie miejsce święte.

PIONOWO:

1) starożytny cmentarz, 2) rzeka w Rosji, 3) jedna z kończyn, 4) stolica Anglii, 8) ruina, 9) miasto białoruskie, 10) jeden z zawodów mechanicznych, 12) wiano, 13) do tyłu, 15) odpowiedź twierdząca, 16) dopływ Wisły, 19) początek dnia, 21) zajęcie, 25) imię męskie, 26) państwo w Afryce.

Odpowiedniki podanych określeń należy wpisać do diagramu w języku białoruskim.

B. DANIŁOWICZ (USA)

Адказ на папярэднюю крыжаванку:

Гарызантальна: месяц, гушча, ваяка, чуткі, цеста, князь, кліч, веды, абдымкі, дроб, ёлка, апостал, скон, абза, бераг, лодка, нутро, ружжо, панос, манна.

Вертыкальна: мячык, суткі, цвік, сям'я, гаць, шэсце, араты, надвор'е, заметка, ларок, чабан, віёла, доказ, склеп, ордэн, батан, апора, барс, рожа, гном.

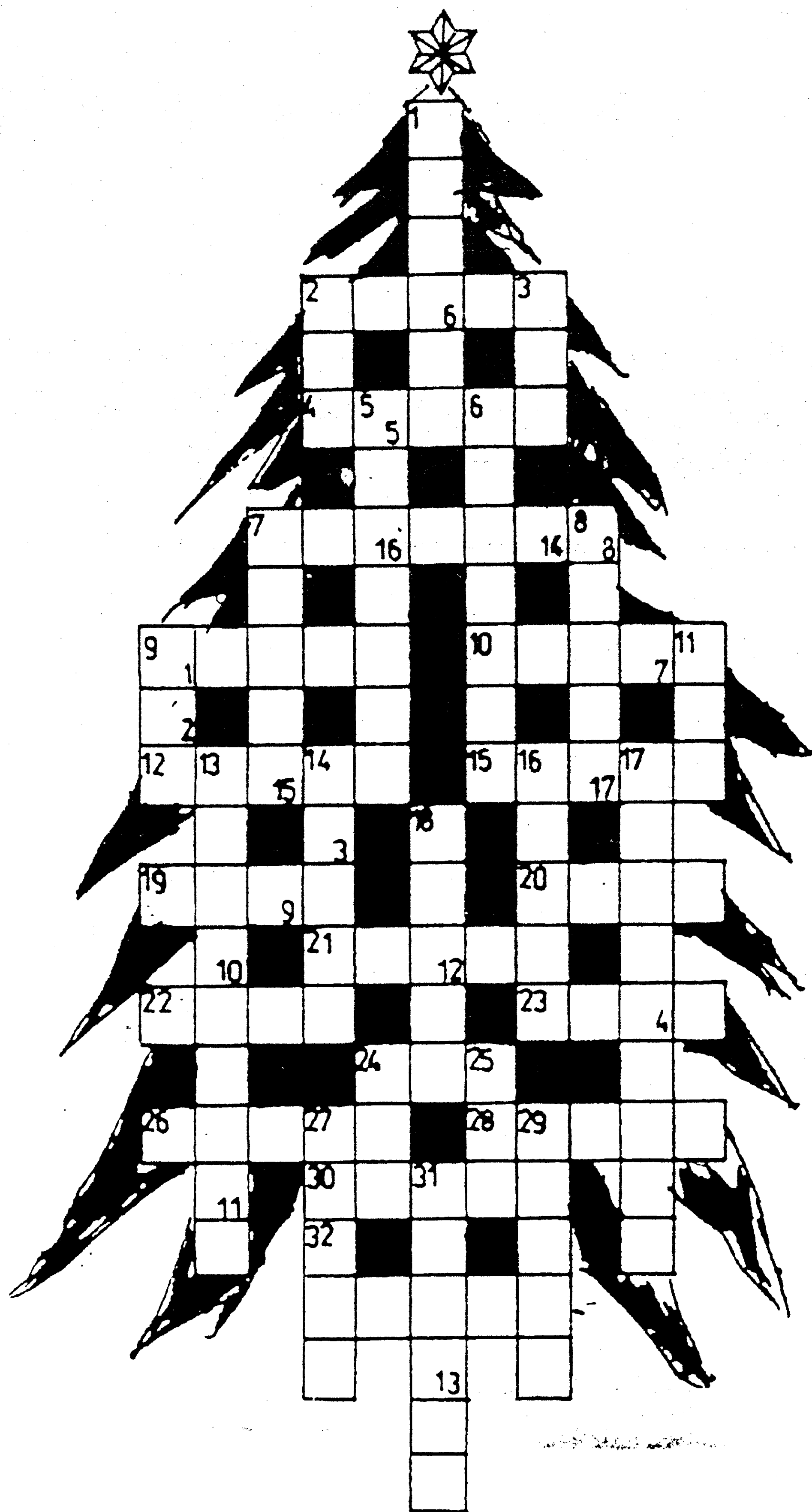
PRENUMERATA

Aby zaprenumerować "Czasopis", należy wpłacić odpowiednią kwotę na nasze konto bankowe np. za pomocą poniższego przekazu. Zamówione egzemplarze wysyłamy pocztą (podane ceny zawierają już koszt przesyłki).

OKRES PRENUMERATY	CENA					
	1 egzemplarz każdego numeru			5 i więcej egzemplarzy każdego numeru		
	Kraj	Europa	USA Świat	Kraj	Europa	USA Świat
KWARTAŁ	3 zł	3 USD	4,5 USD	2,5 zł za 1 egz.	2,5 USD za 1 egz.	4 USD za 1 egz.
PÓŁ ROKU	6 zł	6 USD	9 USD	5 zł za 1 egz.	5 USD za 1 egz.	8 USD za 1 egz.
ROK	12 zł	12 USD	18 USD	10 zł za 1 egz.	10 USD za 1 egz.	16 USD za 1 egz.

Odcinek dla poczty	Odcinek dla posiadacza rachunku	Odcinek dla wpłacającego
Zł	Zł	Zł ....
słownie	słownie	słownie ....
Wpłacający	Wpłacający	Wpłacający ....
adres	adres	adres ....
....	....	....
Stowarzyszenie Dziennikarzy Białoruskich 15-001 Białystok, ul. Suraska 1 PBK I/O Białystok nr rachunku 370406-6262-132	**Stowarzyszenie Dziennikarzy Białoruskich 15-001 Białystok, ul. Suraska 1 PBK I/O Białystok nr rachunku 370406-6262-132**	**Stowarzyszenie Dziennikarzy Białoruskich 15-001 Białystok, ul. Suraska 1 PBK I/O Białystok nr rachunku 370406-6262-132**
datownik, podpis przyjmującego, pobrano opłatę	datownik, podpis przyjmującego, pobrano opłatę	datownik, podpis przyjmującego, pobrano opłatę

KRZYŻÓWKA ŚWIĄTECZNA Z HASŁEM

POZIOMO:

2) zaciśnięty kułak, 4) księżna, żona angielskiego następcy tronu Karola, 7) przewodniczka mędrców do Betlejem, 9) metropolita Surożki, arcybiskup Antoni 10) bankructwo, plajta, 12) kompozytor opery "Poławiacze pereł", 15) znany wynalazca preparatu antyrakowego z Wrocławia, 19) lud ugro-fiński płn. Syberii (Zyriacy), 20) do odtworzenia w teatrze lub filmie, 21) region w Transjordanii między rzekami Jabbok i Arnon, na wschód od Jordanu, 22) starożytny okręg w Azji Mniejszej nad Morzem Czarnym, wraz z Galacją i Kappadocją tworzył prowincję rzymską, 23) nadwyżka, dochód, 24) w literaturze bizantyńskiej utwór wierszem, część kanonu, 26) był nim Zenon z Kition, 28) ... Faust (1539-1604) — włoski humanista, ideolog Braci Polskich, 30) biedy nie czyni, 32) hiszpański wójt.

PIONOWO:

1) śpiewana przy wigilijnym stole, 2) rosyjska miara masy (16,38 kg), 3) motyl nocny, 5) wyraz, zwrot, wyrażenie właściwe dla danego języka, 6) miasteczko w Galilei, miejsce lat dziecięcych Jezusa, 7) wdowi pieniądz, 8) przestrzegł Józefa przed Herodem, 9) roślina z gatunku motylkowych, 11) papuga Ameryki Płd. i Środkowej, 13) oddziela prezbiterium od nawy głównej w cerkwi, 14) schroniła się tam Święta Rodzina, 17) "Kraj Biblijny", Ziemia Święta, 18) winien zagłady i rzezi niewiniątek, 24) prawy dopływ Wołgi, 25) Król Judy (911-870/869 przed Chrystusem), 27) syn Abrahama i Sary, 29) mała jednostka osadnicza, 31) w Starym Testamencie cecha postawy Izraela wobec dobrodziejstw i łaskawości Boga.

Rozwiązanie utworzą litery z pól ponumerowanych w prawym dolnym rogu od 1 do 17.

Aleksander SOŁOWIANOWICZ

Wśród Czytelników, którzy do 25 grudnia br. przyślą prawidłowe rozwiązanie co najmniej jednej krzyżówki rozlosujemy nagrodę książkową. Czytelnicy, którzy prawidłowo rozwiążą obydwie krzyżówki wezmą udział w losowaniu nagrody-niespodzianki.

Rozwiązanie krzyżówki z poprzedniego numeru: **Bogata przeszłość Białorusi.**

Nagrodę książkową otrzymuje Pan **Leon Fiedoruk** z Ryboł. Nagrodę-niespodziankę (III zestaw kaset magnetofonowych bielskiej "Małanki") wylosowała Pani **Helena Topolańska** z Trześcianki. Gratulujemy! Nagrody prześlemy pocztą.

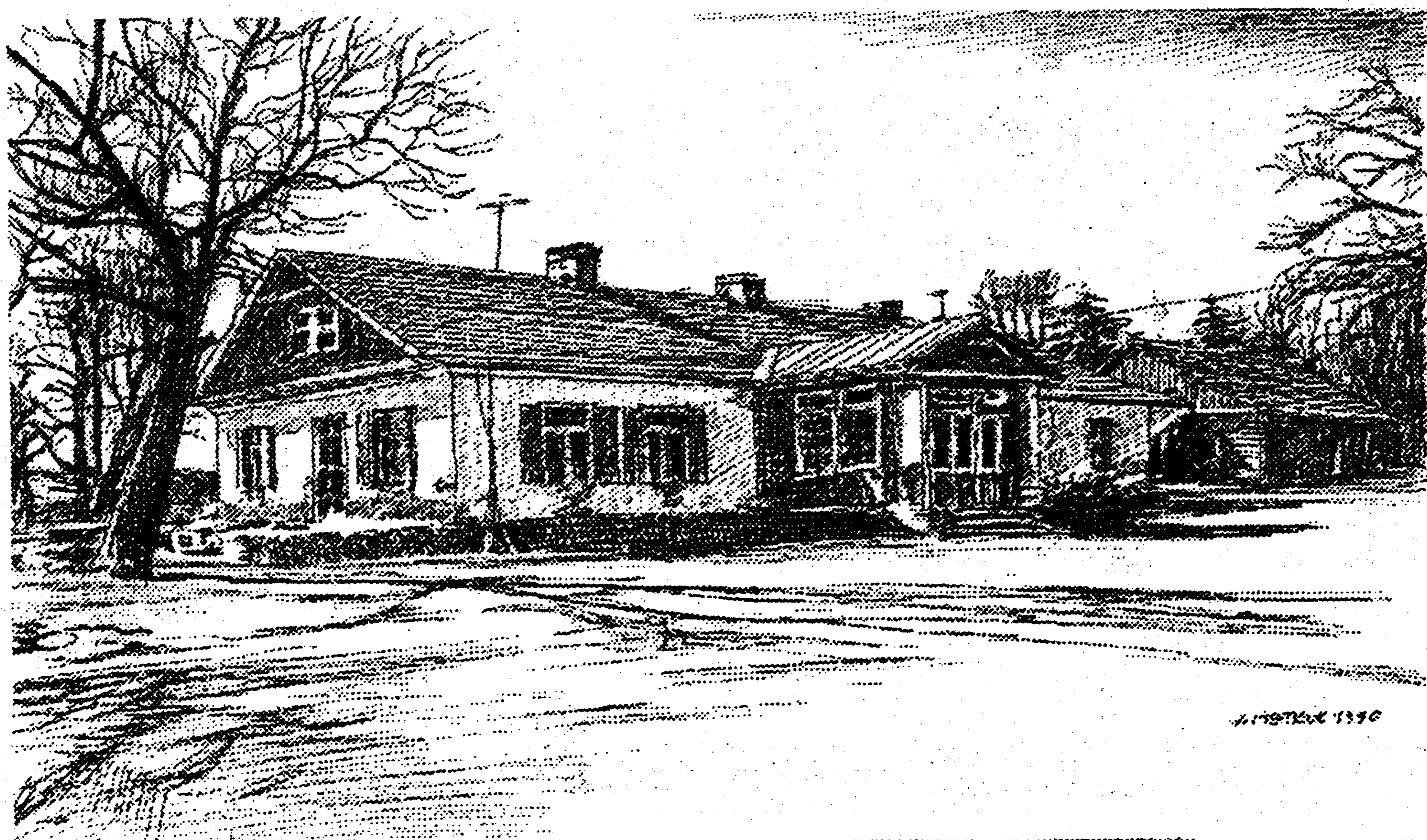
Proponujemy sprzedaż wysyłkową następujących pozycji książkowych:

1. **Antoni Mironowicz**, *Bractwo Objawienia Pańskiego w Bielsku Podlaskim*, **c. 2,5 zł.**
2. **Sokrat Janowicz**, *Dolina pełna losu*, **c. 3,5 zł.**
3. **Sokrat Janowicz**, *Terra incognita: Białoruś*, **c. 3 zł.**
4. **Ян Максімюк**, *Беларуская гімназія імя Янкі Купалы ў Заходняй Нямеччыне 1945—1950*, **c. 4 zł.**
5. **Мікола Гайдук**, *Паратунак* **c. 4 zł.**
6. **Міра Лукша**, *Дзікі птахверабей* (opowiadania), **c. 2 zł**
7. **Міра Лукша**, *Выспа* **(opowiadania), c. 2 zł.**
8. **Міра Лукша**, *Замова* **(wiersze), c. 2 zł.**
9. *Праваслаўны малітоўнік*, **1 zł.**
10. **М.Рагач**, *Кароткі агляд гісторыі Беларусі для беларускіх дапаўняльных школаў*, **c. 2 zł.**
11. **Браніслаў Тарашкевіч**, *Беларуская граматыка для школ*, **c. 2 zł.**
12. *Беларусь мая...* **(śpiewnik), c. 1zł.**
13. *Гарыць вогнішча* **(śpiewnik), c. 1,5 zł.**
14. **Сакрат Яновіч**, *Самасей* **c. 1 zł.**
15. **Зьніч**, *Санатрастані* **(wiersze), c. 1 zł.**
16. **Надзея Артымовіч**, *Сезон у белых пейзажах* **(wiersze), c. 1 zł.**
17. **Е. Е. Ширяев**, *Русь Белая, Русь Черная и Литва в картах*, **c. 2,5 zł.**
18. **o. Aleksy Wołkowski**, *Historyczny oraz statystyczny opis cerkwi i parafii w Czarnej Cerkiewnej*, **c. 3,5 zł.**
19. *Беларускія Навіны* **Nr 4, c. 1,5 zł.**

Aby otrzymać wybraną z w/w pozycji, należy wpłacić przekazem pocztowym na nasz adres („Czasopis") odpowiednią kwotę pieniężną. W cenę wliczone są koszty przesyłki pocztowej. Na odwrocie przekazu pocztowego należy podać tytuł wybranej książki i ilość zamawianych egzemplarzy.

ХРОНІКА

МЯСЦОВАСЦІ

Мал. У. Петрука

АНДРЫЯНКІ

Едучы з Бельска ў Сямяцічы, за мястэчкам Боцькі можам пабачыць прыгожую вёску з высокай царкоўнай вежай. Гэтае пасяленне, распаложанае на пераправе цераз раку Лясную, узнікла надоўга да XVI ст., пасля таго, як пачаўся зрух на шляху Бельск — Драгічын.

У 1525 г. уладальнікам „Андрианчич" быў гаспадарскі дваранін Андрэй Фалькевіч. У 1545 г. „ондрианчане" судзіліся за зямлю з суседзямі праз мяжу — шляхтай з роду Пятроўскіх. У тым жа стагоддзі Андрыянкі былі ўласнасцю можнага роду боцькаўскіх Сапегаў. У 1658 г. Павал Сапега аддаў свой падляшскі маёнтак у арэнду Яну Антону Храпавіцкаму. Храпавіцкі, выдатны дзяржаўны дзеяч, не клапаціўся занадта зямлёй, затое ўвекавечыў Андрыянкі на старонках „Дыярыуша".

Вёска здаўна дзялілася на тры часткі: Андрыянкі Кошкі (тут знаходзіўся двор), Зарэчча ды Андрыянкі Вялікія або Царкоўныя. У апошніх стаяў храм Уздзвіжання Крыжа Гасподняга, вядомы з пацверджаных крыніц з 1580 г. (А. Ябланоўскі, „Падляшша"). У 1743 г. на кошт „J.W. Pana Pawła Sapiehi Podskarbiego Nadwornego W.X.L.", была збудавана новая царква. Да 1775 г. царква была крыта саломай; 335-ці прыгонным сялянам з прыхода а. Васіля Грыневіча не было пад сілу матэрыяльна забяспечыць існаванне прыхода. У 1810 г. дэканальны візітатар а. Антон Сасноўскі пісаў: „cerkiew bardzo zdezelowana ma się do upadku". Над царквой злітаваўся граф Патоцкі, які даў сродкі на рамонт. Царква згарэла ад маланкі ў 1895 г; новая, якая стаіць да сёння, пабудавана ў 1912-1914 гадах.

У Андрыянках, ад пачатку іх існавання, у большасці быў „рускі" этнас. Такая сітуацыя працягвалася да канца II сусветнай вайны. Яшчэ ў 1943 г. праваслаўны прыход налічваў тут 716 вернікаў. У 1944-1946 гадах у атмасферы тэрору выкліканага польскім узброеным падпollем, значная частка жыхароў выехала ў Савецкі Саюз, а на іх месца прыехалі рэпатрыянты з Усходу. Цяпер Андрыянкі напалову беларускія, напалову — польскія.

Мікола САХАРЭВІЧ